

POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

GASILEC

XLV

2

1941

UPRAVA RAZGLAŠA

1. **Plačajte takoj naročnino** za l. 1941! Ne pozabite, da je naročnina za letos zvišana: za člane na 25 din, za gasilske edinice na 30 din, za občine in druga oblastva ter zasebnike pa na 40 din. Čekovni račun uprave ima številko 17.250.

2. **Nagrade za one, ki bodo naročnino plačali vsaj do konca februarja**, bomo razdelili po žrebu.

3. **Še je čas pridobiti nove naročnike**. Pridobite jih čimveč!

UREDNIŠTVO RAZGLAŠA

V tej številki nismo mogli objaviti vseh dopisov. Pa drugič! — **Tov. D. iz Litije**: Nismo dobili pravočasno klišejev, zato prihodnjič.

Tajniki žup! Pošiljajte nam službene vesti za svoje župe!

Gasilske in uniformske čepice izdeluje

P. S E M K O

krznar in izdelovatelj uniformskih čepic

Telefon 29-72

MARIBOR, ALEKSANDROVA C. 13

Telefon 29-72

Velika zaloga vseh potrebščin za gasilske uniforme - Priznано strokovno in solidno delo - Pri skupnem naročilu **znaten popust!** - Zahtevajte cenik

„SAVA“

obče zavarovalna delniška družba v Zagrebu

RAVNATELJSTVO ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI
SV. PETRA CESTA ŠT. 2

Sprejema zavarovanja vseh vrst. — Delniška glavnica **din 10,000,000.—** polno vplačana. — Družbeni garancijski sklad preko **din 40,000,000.—**. Izplačane škode izza ustanovitve družbe **din 300,000,000.—**.

Zastopstva v vseh večjih krajih Slovenije.

Kvalitetni pisalni stroj

„TORPEDO“

pisarniški, potovalni in knjigovodstveni

Torpedo z o. z. Ljubljana

Miklošičeva cesta 18 - Telefon 35-56

Slabost?

Veliki dogodki zunaj naše države nas zadnje leto toliko zaposlujejo, da se naše misli ne morejo, morda tudi ne smejo, temeljito baviti z domačimi zadevami, kakor bi morda bilo potrebno. Tisti veliki dogodki tudi vplivajo na nas in na naše razmere in mi jim sledimo ali brez zavesti, kaj za nas pomenijo ali pa — baš nasprotno njihov pomen precenjujemo ali vsaj nepravilno presojava.

Ni naša dolžnost na tem mestu baviti se s posledicami, ki bi mogle za nas zaradi napačnega presojanja zunanjih vplivov nastati; dolžnost naša pa je, da na gotove zunanje vplive opozorimo in jih v primerni luči pokažemo. Tudi je naša dolžnost, opozoriti svoje čitalce, slovenske gasilce, da moramo v današnjih časih, vkljub vsem vplivom od zunaj ohraniti mirno kri in predvsem vsakemu in vsem povedati, da ni treba dvomiti o naši lastni moči, o moči in sili našega naroda in naše jugoslovanske države.

Dan za dnem bolj čutimo, kako vplivajo veliki dogodki pri nas. Vojaška služba obremenjuje kmeta in gospoda, delavca in meščana bolj ko kdaj poprej. Draginja raste in mnogo potrebščin, s katerimi smo bili razvajeni, ne dobimo več. V mestih in drugod se je z vso silo pojavilo vprašanje vsakdanje hrane. Naše društveno, družabno in politično življenje ne teče več tako lepo in gladko, kakor smo ga bili vajeni v zadnjih dvajsetih letih. Vstajajo krivi preroki in govorijo o maloštevilnem, slabotnem slovenskem narodu. Agenti in plačanci lažejo o nemoči naše mlade države in govorijo o njeni brezpomembnosti napram mogočnim sosedom. V naši sredini se nahajajo, ki ne spoštujejo naših zakonov in naših narodnih državnih voditeljev, ki pa z vso vnemo izvršujejo naročila in navodila tujcev. So, ki jim je svoboda v naši svobodni državi le zato, da morejo svobodno uganjati svoje, poveljčevati tuje in zaničevati naš narod in našo državo. In so tudi med nami, ki verjamejo vsem, samo ne našim dobrim, upoštevničim in dobrohotečim. Mnogi med nami ne razumemo in ne cenimo pravilno vsega tega ali zato, ker nam je vseeno, ali pa zato, ker smo že slabiči postali; morda tudi zato, ker se zanašamo samo na naša oblastva in se nam zdi, da ona ne storiijo, kar bi mogla storiti. Slabost vidimo, kakor da bi vse tisto nas samih osebno nič ne brigalo, ali pa sumimo slabost, ker si domišljujemo, da smo že spoznali posledice, ki bi baje morale priti.

Velikokrat se v življenju zgodi, da se moramo zatajiti ali radi sebe ali radi drugih. Kolikokrat bi radi kaj povedali kar nas teži ali veseli, pa spoznamo, da je »molčati zlato, govoriti srebro«. Saj se nam je že zgodilo, da bi radi to ali ono reč imeli, pa smo si pravočasno premislili, da nam je kaj drugega bolj potrebno. Mnogokrat nas dolžnost pri delu, v družini ali kje drugje veže, da moramo zatajiti svoje osebne želje po zabavi drugod. Čestokrat moramo ubogati, povreči se volji drugega ali zakonov, ko bi sicer radi čisto kaj drugega storili. — Ali je pa vse to slabost? Ali ni morda vse naše ravnanje mnogo, mnogo težje kakor pa, če bi ustregli le

svojim željam in svojim potrebam?! Odpoved in samozatajevanje je težko; ni slabost molčati in pokoravati se, to je junaštvo.

V težkih dneh in letih, ki jih doživljamo, ko opazujemo, gledamo in premišljujemo kvarne vplive velikih dogodkov okoli nas, ne smemo biti slabi in ne smemo sumiti slabosti tam, kjer je ni. Zaupanje v božjo Previdnost, vera v nas same in v one, ki so poklicani nas voditi, trdno zaupanje v moč naše velike države in njenih zavednih državljanov, naj nam bo tudi v teh težkih časih za oporo: da ne bomo slabi in da bomo v vseh prilikah pogumni. Naj nas tudi krepi zavest, da bo prišel čas, ko bomo lahko spet dvignili glave, zasukali rokave in pomedli med nami z onimi, ki so v današnjih težkih časih bili drugačni kakor bi smeli biti.

Tako bomo razumeli, da ni slabost, kar se sme goditi okoli nas, ampak je to le znak zdravega poguma našega naroda in naše države.

Službene vesti

Vesti starešinstva Gasilske zajednice

Tečaj za vaditelje mladih gasilcev. Sestavljajo se enostavne vaje z orodjem za mlade gasilce, ki se jih bodo vaditelji mladih gasilcev lahko naučili na posebnem tečaju. Ta tečaj bo priredila Gasilska zajednica v Ljubljani v teku meseca marca po možnosti na soboto in nedeljo. Tov. župe opozarjamo, da naj takoj pripravijo v ta tečaj po enega vaditelja, po možnosti referenta za mladinsko delo v župi.

Kombinirane brizgalne. Že pred leti je Gasilska zajednica odsvetovala nakup tako zvanih kombiniranih brizgaln. To so ročne (batne) brizgalne, ki jih nekatere tvrdke opremijo z motorjem, tako da lahko služijo za ročni ali pa motorni pogon. Pred kratkim se je zopet neka četa pritožila, da se ji je takšna brizgalna pokvarila in je imela že na njej številna popravila. Zato prepoveduje zajednica na predlog tehničnega odseka v bodoče vsak nakup takšnih brizgaln in tudi preureditev ročnih (batnih) brizgaln na motorni pogon, ker je takšna preureditev tehnično težko izvedljiva in so naravna posledica tega vedno kvari.

Knjiga »Avto« od ing. Struna Alberta. Izšla je knjiga »Avto«, ki jo lahko gasilske čete dobijo tudi pri naši Nabavljalni zadrugi. Cena broširanemu izvodu je 70 din, vezanemu pa 90 din. Navedeno knjigo toplo priporočamo vsem tov. gasilskim četam, ki posedujejo avtomobile in tudi motorne brizgalne.

Knjiga »Letalstvo, fizikalne osnove« od prof. L. Andréjea. V založbi banovinske zaloge šolskih knjig bo izšla knjiga »Letalstvo, fizikalne osnove«, ki stane v prednaročbi 126 din, knjigotržna cena pa bo okrog 160 din. Vse tov. gasilske čete, ki se zanimajo za letalstvo, opozarjamo na navedeno knjigo, ki je v tej stroki edina slovenska knjiga.

Gasilska znamenja. Tehnični odsek se je na zadnji seji bavil z vprašanjem enotnih znamenj za trobento in piščalko. Ta znamenja bo sestavila posebna komisija in predpisala tudi vidna znamenja (z roko in svetilko). Čim bo delo gotovo, bo zajednica ta znamenja predpisala za svoje področje. Na razna vprašanja čet sporočamo, da naj toliko časa počakajo, dokler ne bodo znamenja enotno predpisana.

Tečaji. V dneh od 20. do incl. 24. januarja 1941 se je vršil v Celju 7. strokovno tehnični tečaj, katerega je obiskovalo 42 gasilcev. Po zaključ-

ku tečaja so se vršili naslednjega dne poveljniški izpiti, kamor se je pri-
glasilo 36 tečajnikov, ki so vsi položili izpite, in sicer 11 z odličnim in 25
z dobrim uspehom. Prav tako so polagali 3 gasilci popravne izpite iz po-
veljevanja in eden iz prve pomoči v nezgodah, katerih predmetov v letu
1938, odnosno 1939 niso z uspehom položili.

S tem je Gasilska zajednica do sedaj v celoti priredila 22 strokovnih
tečajev, ki so bili zvezani s poveljniškimi izpiti.

**Predavanje o »sodelovanju prebivalstva in gasilstva pri protiletalski
zaščiti«** želi dobiti Gasilska zajednica donavske banovine. Kdor bo pred-
ložil najboljše predavanje, bo dobil lepo nagrado. Glej objavo v »Služb.
vesteh« v 12. številki »Gasilca« na strani 338! — Rok za predložitev pre-
davanja je podaljšan do 28. II. t. l.

Seznam tečajnikov, ki so položili poveljniški izpit dne 23. XI. 1940 v Ljubljani in dne 25. I. 1941 v Celju (v nadaljevanje »Gasilca« št. 3, str. 72, l. 1939)

Z odličnim uspehom:

Priimek in ime	Čin	Prost. gas. četa	Zupa
Kern Viktor	povelj. nam.	Komenda	Kamnik
Dolenc Valentin	rojnik	Trstenik	Kranj
Golorej Franc	povelj. nam.	Voklo	Kranj
Ivanc Boris	poveljnik	Industr. gas. četa »Jugočeska«	Kranj
Drnovšek Viktor	član	Kotredež	Litija
Jan Anton	poveljnik	Zavrstnik	Litija
		Poklic. gas. četa	
Ing. Bleiweiss M.	član	Ljubljana	Ljubljana
Ing. Čepon Franc	član	Ljubljana	Ljubljana
Ing. Gričar Janez	član	Ljubljana	Ljubljana
		Prost. gas. četa	
Vrbinc Ivan, ml.	poveljnik	Ljubljana-Barje	Ljubljana
Zdešar Anton	poveljnik	Vnanje gorice	Ljubljana-okolica
Korče Danilo	tajnik	Borovnica	Ljubljana-okolica
Neuman Karol	povelj. nam.	Jesenice	Radovljica
Pogačar Viktor	poveljnik	Bled	Radovljica
Robič Andrej	poveljnik	Gozd	Radovljica
Kene Josip	poveljnik	Pišce	Brežice
Žnidar Jože	poveljnik	Senovo	Brežice
Ferenčak Franc	poveljnik	Prožin-Vrbno	Celje
Heiligstein Albert	oddel. vodja	Industr. »Westen«	Celje
Krajšek Franc	predsednik	Prožin-Vrbno	Celje
Lenarčič Stane		Metalna idustrija	Celje
Rebernik Drago	povelj. nam.	Vojnik	Celje
Špes Anton	rojnik	Celje	Celje
Vošnjak Ivan	povelj. nam.	Sv. Jurij-trg	Celje
Predgrad Rado	predsednik	Podčetrtek	Šmarje pri Jelšah
Štefe Ivan	poveljnik	Pristava	Šmarje pri Jelšah

Z dobrim uspehom:

Príimek in ime	Čin	Prost. gas. četa	Župa
Golob Jože	poveljnik	Tunjice	Kamnik
Meglen Jože	poveljnik	Čatež	Kočevje
Črnilec Valentin	poveljnik	Kovor	Kranj
Škodlar Alojz	oddelni vodja	Primskovo	Kranj
Gorenc Stanko	oddelni vodja	Št. Jernej	Krško
Mlakar Martin	poveljnik	Studenec	Krško
Cankar Anton	povelj. nam.	Podlipa	Ljubljana
Kopač Anton	povelj. nam.	Medno	Ljubljana
Mehle Bojan	član	Račna	Ljubljana
Tavželj Franc	poveljnik	Matena	Ljubljana
Trnovc Matevž	povelj. nam.	Polhov Gradec	Ljubljana
Lenarčič Edvard	poveljnik	Dol. Logatec	Logatec
Cvetek Josip	poveljnik	Srednja vas v Boh.	Radovljica
Dermota Franc	poveljnik	Kropa	Radovljica
Faifar Valentin	poveljnik	Rudno	Škofja Loka
Blatnik Franc	poveljnik	Dečna sela	Brežice
Ferenčak Jože	poveljnik	Gaberje	Brežice
Hotko Vinko	poveljnik	Rigonce	Brežice
Knez Franc	orodjar	Videm	Brežice
Kovačič Jože	rojnik	Bizeljsko	Brežice
Savnik Ivan	povelj. nam.	Zakot	Brežice
Valentinčič Alojz	povelj. nam.	Videm	Brežice
Vogrin Alojz	poveljnik	Globoko	Brežice
Vučajnk Ivan	poveljnik	Mihalovci	Brežice
Zmavc Mihael	predsednik	Rajhenburg	Brežice
Gorenšek Val.	gasilec	Vojnik	Celje
Jakob Jože	povelj. nam.	Slov. Konjice	Celje
Kohne Franc	povelj. nam.	Zbelovo	Celje
Komerički Josip		tov. Cinkarna d. d.	Celje
Kotnik Ivan	predsednik	Prebold-tkalnica	Celje
Mandelj Franc	poveljnik	Metka-industr.	Celje
Stožir Anton	rojnik	ind. »Westen«	Celje
Turnšek Anton		tov. Cinkarna d. d.	Celje
Urleb Janez	povelj. nam.	Prožin-Vrbno	Celje
Bovhan Ivan	povelj. nam.	Mokronog	Celje
Kladnik Cvetko	poveljnik	Mokronog	Celje
Šuligoj Ivan	poveljnik	Vrhovo	Krško
Debelak Anton	rojnik	Buče	Šmarje pri Jelšah
Fedler Friderik	rojnik	Sv. Štefan	Šmarje pri Jelšah
Vrbovšek Jože	poveljnik	Podčetrtak	Šmarje pri Jelšah

Gasilske veselice in občinska trošarina

»Samouprava«, glasilo županske zveze v Ljubljani, pri kateri je včlanjena velika večina slovenskih županov, je v svoji 12. številki, št. 1, 1940, na str. 242, objavila zanimivo uradno mnenje banske uprave glede oprostitve gasilskih čet od plačevanja občinske trošarine pri veselicah. Objavljamo mnenje v izvlečku.

Neko gasilsko društvo je jeseni, ko je imelo svojo običajno gasilsko veselico, prosilo občino, da se vino, ki ga bo društvo na prireditvi iztočilo, oprosti obč. trošarine. Občinska uprava je prošnji ugodila, kljub temu pa je finančna kontrola trošarino pobrala, češ da je oprostitev nedopustna. V zvezi s tem je občina prosila uredništvo »Samouprave« za naslednji pojasnili: Ali se res vino, ki ga gasilska in razna druga društva na svojih prireditvah potočijo, ne sme oprostiti občinske trošarine?

Odgovor »Samouprave« občini: Na vprašanje najdete prav jednat odgovor v vašem lastnem pravilniku za izvrševanje obč. proračuna. Člen 8 (odst. 2) tega pravilnika pravi: »Občinske trošarine je prosto preužitkarsko, zbirčno in mašno vino. Drugih oprostitev ni.« Ali ni to jasno? Občinski pravilniki niso obvezni samo navzdol za občane, marveč vežejo tudi oblastva, predvsem občino samo, oddelek finančne kontrole in bansko upravo. Vsak akt, ki ni v skladu s pravilnikom, je nezakonit. Če želite, da se gasilske in druge društvene prireditve, na katerih se točijo alkoholne pijače, oprostijo občinskih davščin (trošarin ali tudi taks), si morate ustvariti najprej možnost za take oprostitve v pravilniku o pobiranju dofitčne davščine, oziroma (če ni posebnega pravilnika) v pravilniku za izvrševanje obč. proračuna, s tem, da vnesete vanj primerno določbo in si zanjo pridobite pristojno odobritev. Pravilnik za izvrševanje proračuna predpisuje § 108. finančnega zakona za l. 1936/37; je pa tudi samo ob sebi umevno, da mora biti pobiranje javnih dajatev urejeno s točnimi, za vse obveznimi in vsem znanimi predpisi, po katerih si občani potem uravnavajo svoje posle. Dvomimo le, da bi vam banska uprava trošarinske oprostitve, ki presegajo gornji okvir, v pravilniku odobrila; kajti marsikatero občino bi možnost, da dela izjeme, utegnila zavesti k neobjektivnemu ravnanju, in to vprav v davčnih stvareh.

Zakaj pa je preužitkarsko, zbirčno in mašno vino trošarine prosto? Samo zato, ker to vino ni namenjeno uživanju, temveč preživljanju upravičenca, oziroma bogoslužju. Vse vino pa, ki služi uživanju — z izjemo določenih količin vina lastnega pridelka — naj se enakomerno zatrošarini, ne oziraje se na to, ali se použije v gostilni, ali na kateri koli javni prireditvi. Tako je namreč edino prav. Le z doslednim izvajanjem načela popolne davčne enakopravnosti bomo dosegli, da bodo davkoplačevalci zadovoljni in da ne bo trenj med njimi in občino. **Društva, ako so koristna, naj se podpirajo s primernimi subvencijami v proračunu, oprostitve njihovih veselic od trošarine pa ne moremo priporočati**, pa tudi ne oprostitve novih maš in drugih svečanosti, kjer se točijo alkoholne pijače. Te pijače so trošarinski predmet, naj jih toči kdor koli! Razen teh razlogov velja še razlog, da je občina v gotovi meri tudi dolžna, da doprinese svoj delež k pobijanju alkoholizma, vsaj s tem, da strogo izterjuje trošarino od vsega vina, ki se v njenem območju konsumira. Saj je občinska, na en dinar maksimirana trošarina za današnje čase, ko rabi občina toliko denarja, in z ozirom na letošnjo visoko ceno vina še prenizka, veselice pa so za te resne čase prav tako neprimerne.

To je naše stališče in tudi stališče banske uprave. Dajte gasilnemu društvu večjo subvencijo in navajajte ga sami k temu, da ne bo skrbelo za kritje svojih dolgov s prirejanjem veselic, kjer zapravi ljudstvo ogromno denarja in se zavaja v pijančevanje! Isto velja za druga društva in za posameznike.

Gasilstvo v dandanašnji vojni. Francoski general de Gol, ki je gotovo eden najboljših francoskih generalov, je že pred leti zapisal v svoji knjigi o moderni vojni strategiji, da je gasilstvo v vojni ena najvažnejših tehničnih pripomočkov. Brez gasilstva obramba v moderni vojni sploh ni mogoča.

Nemško gasilstvo v vojni. Nemški strokovni časopisi in časniki poročajo, da je bilo gasilstvo v Nemčiji povsod pomnoženo. Do sedaj je bilo posebno za večja mesta mobiliziranih več ko milijon gasilcev, ki so bili uvrščeni v posebne vojaške edinice za brambo mest in industrije pred letalskimi napadi. — V mestu Hannover je važno železniško križišče v severno-zapadni Nemčiji, poleg tega se pa v bližini mesta nahajajo tudi važni izviri nafte. Ni čudno, če je angleško letalstvo ravnano to mesto večkrat napadlo. V prvem letu vojne je bilo v Hannoveru 914 velikih požarov, poleg tega pa še 13.324 alarmov za sanitetno pomoč ali manjše požare. Te številke vsebujejo samo one »slučaje«, ki jih štejejo kot vojne slučaje. Navadnih, mirnodobnih požarov je bilo v mestu 324. Če vse številke seštejemo, bomo mogli zračunati, da so gasilci v mestu Hannoveru poprečno 41 krat vsak dan hiteli na pomoč. — To je ogromno breme, ki ga gasilci nosijo, pa tudi pouk za nas.

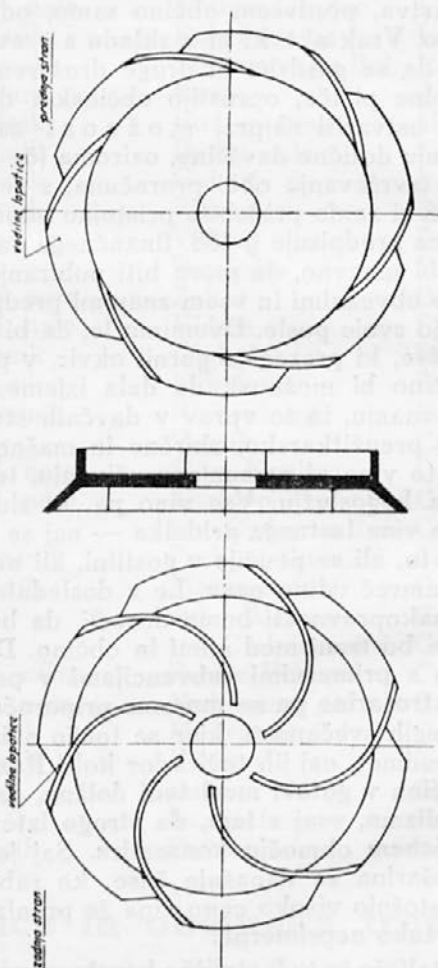
Protiletalska obramba Londona. — Prebivalstvo britanske prestolnice, ki mora dan za dnem, noč za nočjo prenašati silo-

Gorjanc L:

Gasilno orodje

(Se nadaljuje)

(V zadnji številki se nam je pri tem članku na strani 11 vrinila neprijetna pogreška. Risba št. 1 bi morala biti risba št. 2. Pri sedaj s št. 1 označeni risbi se glasi besedilo, oziroma napis: »Centrifugalna črpalka s tekalnim in vodilnim kolesom«, pri risbi št. 2 pa: »Centrifugalna črpalka samo s tekalnim kolesom«. — Prosimo bralce in naročnike, da pogreško sami popravijo! — Uredništvo.)

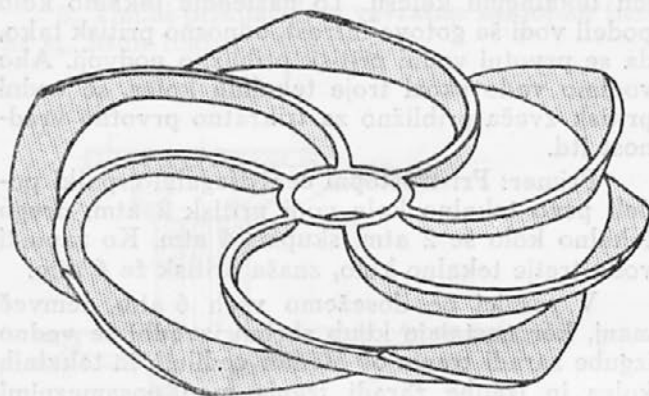

Risba št. 6:
Vodilno kolo

Vodilna kolesa so v ohišju centrifugalne črpalke trdno nameščena tako, da se ne morejo vrteti. Ulita so iz fosfornega bronu. Tudi lopatice so toč-

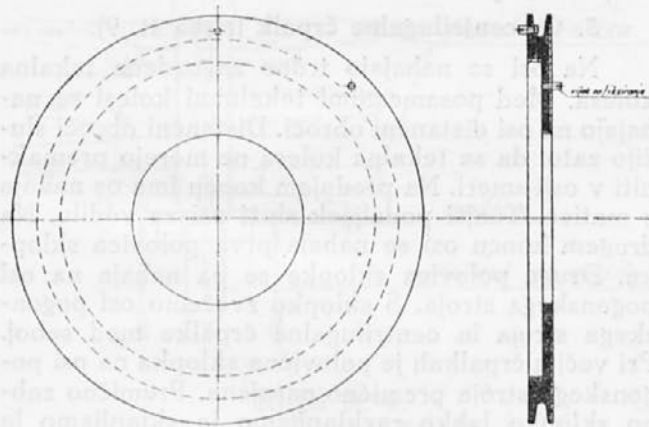
no izoblikovane in zglajene tako, da ne nudijo vo-
di pri pretakanju prevelikega upora.

4. Pregrade (risba št. 8).

Risba št. 7:
Vodilno kolo

Med dvema tekalnima kolesoma je poleg vo-
dilnega kolesa vstavljena tudi pregrada (glej se-
stavno sliko, risba št. 20). Pregrada tvori z lopati-
cami vodilnega kolesa lepo zaprt pretočni kanal.

Risba št. 8:
Vmesni obroč ali pregrada

Pregrade so kakor vodilna kolesa v ohišju
centrifugalne črpalke trdno nameščene, da se ne
morejo vrteti.

Kakor že omenjeno, doteka voda pod vplivom
zračnega pritiska po sesalni cevi v centrifugalno
črpalko do prvega tekalnega kolesa. Prvo tekalno

vite napade sovražnega
letalstva, je zelo delje-
nega mnenja glede učin-
kovitosti obrambe. Zlasti
mnogo kritike je deležno
protiletalsko topništvo, o
katerem trdijo Londončani,
da povzroča pač veliko
grmenja in bobnenja,
praktičnega uspeha pa
žanje zelo malo.

Zelo nevhvaležen posel
imajo obrambne baterije,
ker morajo biti nepresta-
no v strogi pripravljenosti.
Sovražnik se običajno
pojavi tako nenadoma,
da bi ne bilo mogoče
postaviti topov v pravo
ležo, če bi ne bili že
pripravljeni in bi moštvo
nepretrgoma ne stalo ob
njih. Presenetljivi napadi
so prav za prav redki,
ker je obveščevalna služ-
ba že toliko urejena, da
je prestolnica obveščena
o pojavu neprijateljskih
letal, brž ko se ta poja-
vijo nad prelivom ali nad
britansko obalo. Streljanje
obrambnih baterij, ki
so zelo močne, je tako
silno, da se grom čuti v
okolju enega kilometra.
Mnogi si žele, da bi stan-
ovali nekoliko dalje od
baterij, kajti praviloma
delajo baterije več hrupa
kakor sovražne bombe.
Na drugi strani pa daje
grmenje topov prebival-
cem prestolnice nekako
zavest varnosti in ljudje
nazadnje prav radi vidijo,
kadar grmenje topov za-
gluši brnenje sovražnih
letal.

Še v nekem drugem po-
gledu prebivalci Londona
dvomijo v umestnost
protiletalskih baterij. —
Medtem ko eskadrile lov-
cev vsak dan poročajo o
sestreljenih neprijateljskih
letalih, je pri topništvu
že velik praznik, ako lah-
ko javi, da je uničilo ene-
ga ali dva sovražna letal-
ca. Razmerje sestreljenih
sovražnikov je za topni-
štvo zelo neugodno. Med-

tem ko jih letalstvo ob posebno hudih dneh pokonča deset do dvanajst, neredko celo več, odpa-
de na topništvo komaj po eno, v posebno uspešnih dneh pa po dve letali. Ljudem, ki kritizirajo topništvo in njegov malenkostni uspeh, je treba vedno navajati, da so topovi kljub vsemu doslej zbili že preko 400 sovražnih bombnikov. To število je spriču zadetkov, ki jih izkazujejo lovci, precej malenkostno, vendar pa polagoma le prodira spoznanje, da je tudi obrambno topništvo velekoristna naprava, ker prisili sovražnika, da se drži v veliki višini, često pa ga uspešno obstreljujevanje popolnoma prežene. V tem pogledu je delovanje topništva velikega pomena in polagoma ne bo več Londončanov, ki bi mrmrali in obgodrnjavali večno streljanje, ki človeku ne da minute pokoja.

V splošnem se lahko reče, da je ta silovitost zračnih napadov v sredi novembra znatno popustila, tako da so si ljudje močno odpočili od nemirnih mesecev septembra in oktobra. Lahko se tudi reče, da se je javnost nekoliko privadila novemu življenju, da se ji stiska ne zdi več tako grozna, pa tudi organizacija obrambe ter reševalna akcija sta se dobro obnesli, kar vliva ljudem pogum. Človek mora občudovati Londončane, ki prenašajo vse grozote in težkoče z izdatno porcijo zdravega humorja. Prvotno se je vsak nemški napad osredotočil na doke in skladišča. Tam je kar deževalo bomb in škoda je bila seveda velika. Ker pa se je na drugi strani promet znatno zmanjšal zaradi vojne, luke, skla-

kolo podeli vodi zaradi vrtenja gotovo hitrost, odnosno pritisk. Iz tekalnega kolesa vstopa voda med lopatice vodilnega kolesa in pregrade k naslednjemu tekalnemu kolesu. To naslednje tekalno kolo podeli vodi še gotovo hitrost, odnosno pritisk tako, da se prvotni vodni pritisk približno podvoji. Ako vodimo vodo skozi troje tekalnih koles, se vodni pritisk zveča približno za trikratno prvotno vrednost itd.

Primer: Pri trostopni centrifugalni črpalki podeli prvo tekalno kolo vodi pritisk 2 atm, drugo tekalno kolo še 2 atm, skupno 4 atm. Ko zapusti voda tretje tekalno kolo, znaša pritisk že 6 atm.

V resnici ne dosežemo vseh 6 atm, temveč manj, ker nastajajo kljub skrbni izvedbi še vedno izgube zaradi trenja ob stenah vodilnih in tekalnih koles in izgube zaradi trenja med posameznimi delci vode.

Vodna hitrost, odnosno vodni pritisk, ki ga dosežemo z enim tekalnim kolesom, je odvisen od premera tekalnega kolesa, števila okretov osi na minuto in točne izvedbe lopatic tekalnega in vodilnega kolesa. Čim večji je premer tekalnega kolesa in čim večje je število okretov na minuto, tem večji vodni pritisk dosežemo.

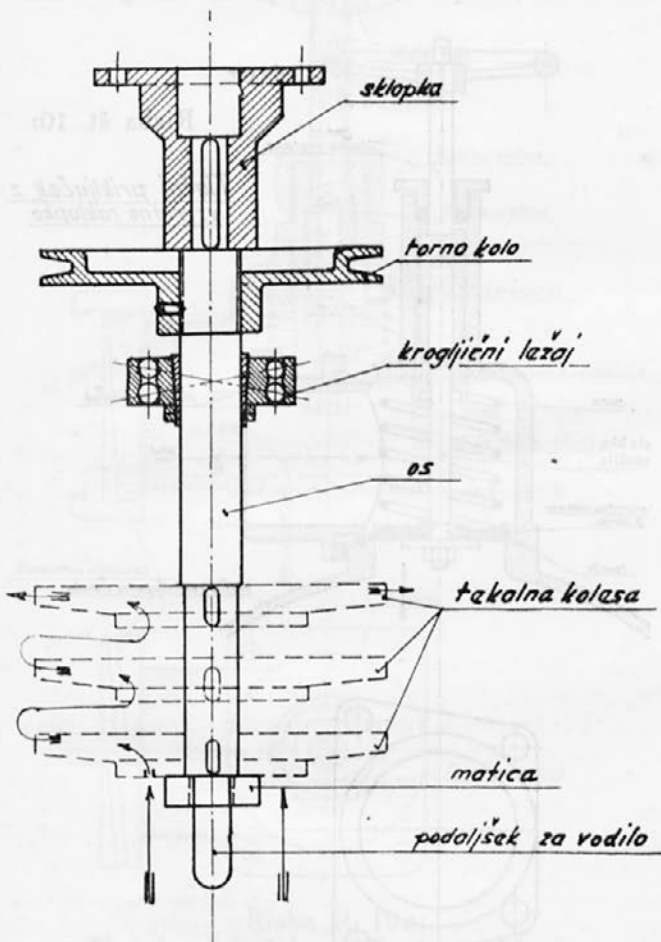
5. Os centrifugalne črpalke (risba št. 9).

Na osi se nahajajo trdno zagozdena tekalna kolesa. Med posameznimi tekalnimi kolesi se nahajajo na osi distančni obroči. Distančni obroči služijo zato, da se tekalna kolesa ne morejo premakniti v osji smeri. Na prednjem koncu ima os navoje z matico. Tanjši podaljšek služi osi za vodilo. Na drugem koncu osi se nahaja prva polovica sklopke. Druga polovica sklopke se pa nahaja na osi pogonskega stroja. S sklopko zvežemo osi pogonskega stroja in centrifugalne črpalke med seboj. Pri večjih črpalkah je polovična sklopka na osi pogonskega stroja premično nasajena. Premično zobno sklopko lahko razklaplamo in sklaplamo le tedaj, kadar pogonski stroj miruje. Stožasto (konično) sklopko pa lahko razklaplamo in sklaplamo med tekom pogonskega stroja. Nekatere dvotaktne motorne brizgalne pa imajo nedeljeno os.

Os je vložena v kroglične ležaje, ki jih maže Štavferjev lonček. Polnimo ga le z najboljšo mastjo za kroglične ležaje. Os je iz krom-niklovega jekla. Na onih mestih osi, kjer so nasajena tekalna kolesa, so izrezkani utori za utorne zagozde.

Torno kolo privijemo na os med krogličnim ležajem in polovično sklopko ter ga pritrđimo z malim vijakom.

6. Tlačni priključek z vzvratno zaklopko (risba št. 10 in 10a).

Risba št. 9:
Os centrifugalne črpalke

Na tlačne priključke smo pri prejšnjih brizgalnah priklopili dovajalne (C) cevi s premerom 52 mm. Tudi manjše motorne brizgalne po novih predpisih so opremljene s priključki za cevi s premerom 52 mm, večje pa imajo priključek za B-cevi (premer 75 mm). Gasilse čete, ki nimajo teh cevi, si pomagajo na ta način, da priklopijo na priključek razdelilnik, ki ima na spodnjem delu spojko za

dišča ter pristaniške naprave z lahkoto obvladajo vse delo, obvladovale bi tudi daleko večji promet. S tega vidika tedaj sovražniku ni uspela njegova nakana: promet se razvija normalno. Najbolj so prizadeta stanovanja tega okraja. Ako hočemo škodo izraziti v številkah, moramo reči, da je sedaj vsaj vsaka druga hiša tega okraja brez oken, vsaka deseta hiša je močno poškodovana, vsaka trideseta pa nedvomno porušena. Oceniti se ta škoda danes še ne da, saj imajo oblasti polne roke dela, da se ne morejo baviti še z ocenjevanjem. Brezupen je vsekakor pogled na nekatere ceste, ki so bile najbolj prizadete. Cele vrste hiš so prazne in njih okna zijajo v svet, iz nekaterih plapolajo v vetru obledeli zastori kot jadne zastave uničenja.

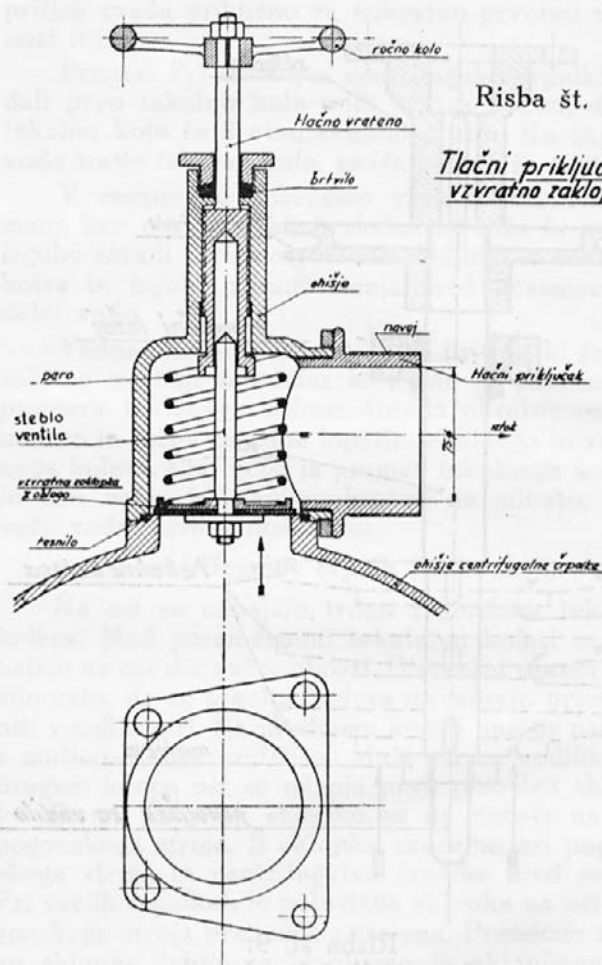
Topniška obramba je nameščena v nizkih lesenih barakah. Vsak top ima postrežbo vsaj za štirikratno izmeno, kajti stražna služba se vrši nepretrgoma dan in noč. — Častniki hvalijo vzdržljivost moštva, njih visoko moralo ter zgledno tovarištvo. Vsi pa se pritožujejo nad enolično službo, ki je ravno zaradi enoličnosti tako težka. Včasih si kar žele sovražnih letal, da prekinejo dolgočasje in napetost, resnici na ljubo pa je treba povedati, da take želje ljudem ne prihajajo često na misel, kajti brnenje neprijateljskih letal se začuje prej, preden se je človeku stozilo po njih od večerajšnje borbe. Noči so jasne in naravnost idealno vreme za polete vlada nad Anglijo. Moštvo v pogovoru hvali dobro hrano in je sploh zelo zadovoljno z oskrbo.

Kdor pozna Angleže, ve, da ne ljubijo bahaških besedi. — Največja samohvala angleškega vojaka je v naslednjih običajnih besedah: »Storimo kar moremo.« Ta skromnost je za naše pojme nekoliko pretirana, je pa popolnoma v skladu z značajem angleškega vojaka.

V pogovoru zazvoni električni zvonec, znamenje, da se nekaj pripravlja. Može šinejo pokonci in v naslednjem trenutku je že vsak na svojem mestu ter čaka na povelja. — Prisluškovalni aparat začne delovati in njegove lučice dajejo izredno zanimivo in zamotano sliko na stekleni plošči. Avtomatično se ugotavlja oddaljenost, višina in smer, od koder leti sovražnik. Precizni instrumenti kažejo vse brezhibno in postrežba topov naravnava z veliko spretnostjo, ki izdaja večmesečno prakso, cevi v zrak. Pokaže se optični znak, ki pomeni: Pali! — Eden izmed topničarjev tempira granato na 14 sekund, nakar jo porinejo v cev. Takoj se ponovi optično znamenje in strel za trenutek razsvetli najbližjo okolico. Grom v neposredni bližini res ni tako hud, pa vendar se bližnje hiše stresejo. Po 14 sekundah se čuje silna eksplozija visoko v ozračju. Moštvo opravlja svoj posel, salva za salvo se oddaja v ozračje, kjer ni niti z daljnogledom videti sovražnika. Toda aparati so zanesljivi in v oni smeri, kamor švigajo granate, je gotovo sovražnik. Postrežba se je že spotila in utrudila, ko pride povelje, naj streljanje preneha. V trenutku stopi na mesto utrujenih ljudi spočiti del posadke, ki napeto pričakuje, kdaj se bo sovražnik spet pojavil. Ta-

75 mm (B) cevi, na obeh odcepih pa spojke za 52 mm (C) cevi.

Med tlačnim priključkom in ohišjem centrifugalne črpalke se nahaja vzvratna zaklopka z vzmetjo. Tlačni priključek je privit vedno le na obodu ohišja črpalke. V slučaju nenadnega vodne-

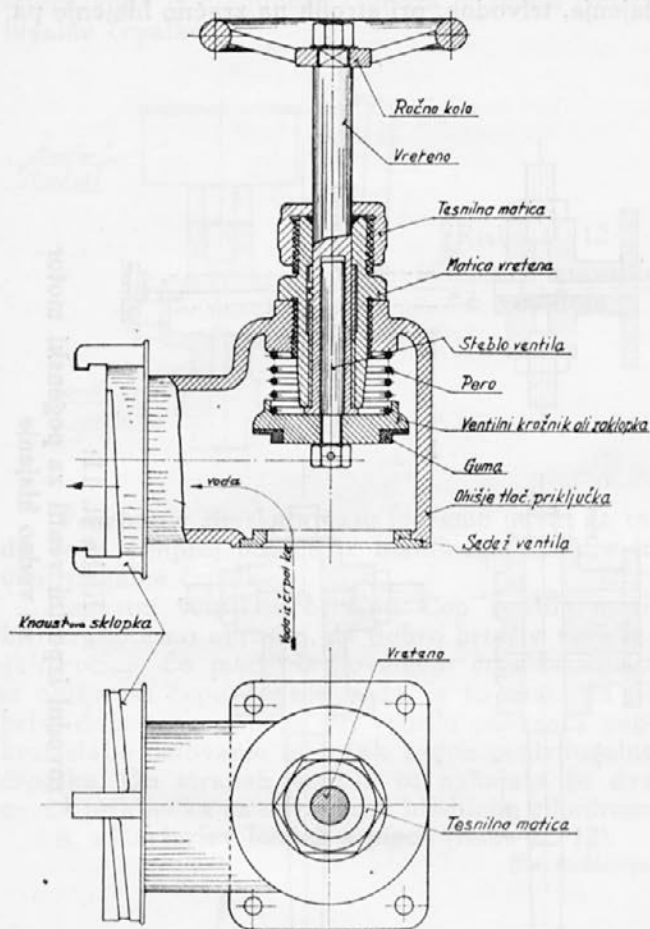
Risba št. 10:

Tlačni priključek z
vzvratno zaklopko

ga sunka v dovajalnih ali napadalnih ceveh se vzvratna zaklopka samodelno zapre. S tem se avtomatično prestrezajo vsi vodni sunki, ki bi lahko kvarno vplivali na centrifugalno črpalke ali celo na pogonski motor. Z vzvratno zaklopko, t. j. ventilom, lahko poljubno reguliramo dotok vode v dovajalno cv. Pritisk vode drži sam zaklopko odprto. Jeklena vzmet potiska zaklopko vedno le toliko navzdol, da jo pritisk vode v ohišju centrifugalne

črpalke lahko premaša. Med zagonom mora biti zaklopka zaprta.

Tlačna zaklopka z vodilom, ohišjem, tlačnim vretenom, ročnim kolesom in tlačnim priključkom je

Risba št. 10a:

Tlačni priključek z vzvratno zaklopko

iz fosforne bronze ali lahke kovine. Na spodnji strani zaklopke se nahaja tesnilo iz mehke gume ali usnja. Tesnilo se po obrabi lahko zamenja. Kadar centrifugalna črpalka ne deluje, naj bo tlačno vrteno prosto odvit. Med ohišjem centrifugalne črpalke in tlačnim priključkom se nahaja brtvilo.

7. Izpustni ventil (risba št. 11).

Ko ustavimo pogonski motor (če je na vodno hlajenje), odteče skozi izpustni ventil voda iz centrifugalne črpalke in hladilnih prekatov.

ko gre iz dneva v dan. Obrisi ogromnih topov se odražajo od pol razsvetljenega ozadja, okoli topov pa neprestano mrgoli množica, ki streže jeklenim gorostasom...

Bombardiranje Londona. Danes se bje najstrašnejša bitka vseh časov, najstrašnejša v zgodovini vojn, najhitrejša in najdaljša obnem. Nikoli še ni bilo toliko letal v zraku, nikoli se nista dva sovražnika spoprijela s strašnejšim orožjem, nikoli ni imelo letalstvo tako velike, grozne, a tudi večlastne vloge. Danes ne zavisi izid vojne od nekaj milijonov suhozemne vojske, danes odloča o tem nekaj tisoč hrabrih in neustrašnih letalcev, ki so pripravljeni vsak trenutek, da vzlete ter izvrše svojo težko in odgovorno nalogo.

Dan za dnem beremo poročila o letalskih napadih in v teh se največkrat omenja London, ki je med vsemi mesti na svetu najbolj občutil vse strahote sodobne letalske vojne. Skoraj ne mine noč, da ne bi bil London napaden. Naravnost čudež je, da London še stoji in ni že davno ves v razvalinah.

Površina Londona meri približno 2100 km². Za uničenje 1 km² je teoretično potrebno najmanj 160 bomb po 500 kg, za ves London torej 336.000 bomb. Toliko bi jih bilo potrebno, če bi vsaka zadela svoj cilj, kar pa je praktično popolnoma izključeno in se zato število najmanj potroji. Dobimo torej okroglo število 100 milijonov bomb. Stvar postane še zanimivejša, če izračunamo število letal, ki bi bila potrebna na enem samem poletu za tako akcijo.

Sodoben srednji bombnik nosi približno 1 tona

bomb, torej 2 bombi po 500 kg. Za ves tovor bi bilo torej potrebno 500 tisoč bombnikov. Računati moramo, da spremeljata vsak bombnik navadno dva borbena aeroplana. Tako pa dobimo ogromno število 1,500.000 letal.

Koliko letalcev bi bilo potrebno za tolikšno število letal? Sodoben srednji bombnik ima navadno 4, borbena letala pa 2, včasih 3 može posadke. Število letalcev bi znašalo torej 4.000.000. Toliko pa jih nima zaenkrat nobena država na svetu. Pri vsem tem pa nismo upoštevali protiletalskega topništva, ki bi sestrelilo najmanj 10 % letal, zato bi morale biti te številke še večje.

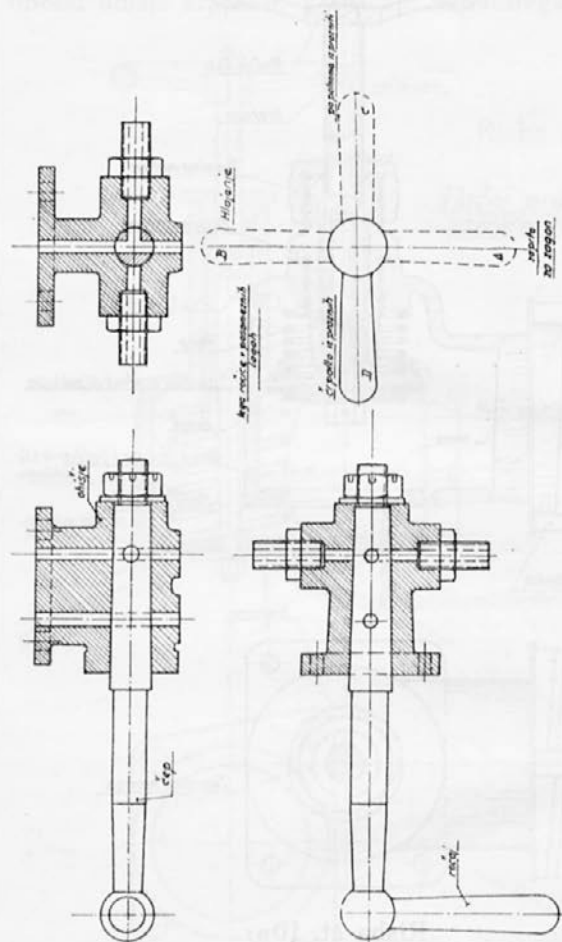
O stroških tega podjetja se da razpravljati v nedogled.

Skušnje v zatemnitvi. V Nemčiji zadnje leto temeljito študirajo vprašanje zatemnitve mest, večjih krajev in tovarn proti letalskim napadom. Ugotovili so namreč, dačasne odredbe glede zatemnitve treba prilagoditi sedanjemu stanju, ko je zatemnitev morala postati stalna. Predvsem se je pokazalo, da zatemnitev, kakor je bila predvidena v predpisih, otežkočuje delo v tovarni in obrti.

Pojavile so se nove priprave in naprave za zatemnitev. Nekatere tovarne izdelujejo svojevrstno platno za zagrinjanje, ki je na notranji strani belo, da bi bilo tako mogoče čimbolj izrabiti notranjo svetlobo. Za steklene strehe in okna izdelujejo posebne lahke pokrove in vratca.

Zatemnjevanje steklenih streh s temno barvo se je pokazalo za neprimerno, posebno, ker je radi tega prihajalo podnevi v prostore premalo svetlobe in

Z izpustno pipo zvežemo dovod vode iz ohišja centrifugalne črpalke v hladilni prekat pogoškega stroja ob zagonu. Izpustna pipa je pri centrifugalnih črpalkah, s pogoškim strojem na vodno hlajenje, trivodna, pri strojih na zračno hlajenje pa

Risba št. 11:
Trovodni izpustni ventil za pogoški motor
na vodno hlajenje

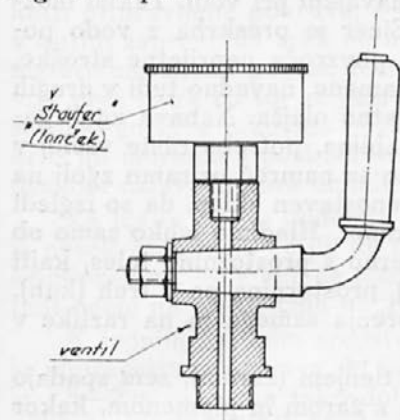
le enovodna. Pri obračanju ročice za eno četrtno okreta odpiramo ali zapiramo prehode v eno ali drugo smer. Z notranjostjo ohišja centrifugalne črpalke je zvezan z dvema luknjicama. Primer za dvocilinderski pogoški motor na vodno hlajenje.

Ročica ventila se mora nahajati:

1. Pri zagonu pogoškega stroja in centrifugalne črpalke v legi A. Ohišje črpalke je s pomočjo ventila hermetično zaprto tako, da lahko iz sesalne cevi in ohišja izčrpamo zrak.

2. Po priteku vode v centrifugalno črpalko z obrnemo ročico v lego B. Ohišje črpalke je zvezano s hladilnimi cilindri pogonskega stroja.

3. Ako se nahaja ročica v legi C ali D, tedaj izteče voda iz hladilnega cilindra in ohišja centrifugalne črpalke.

Risba št. 12:
»Štaufer« mazalka
z ventilom

Posebno v zimskem času moramo paziti na to, da voda čimprej odteče iz hladilnega cilindra in centrifugalne črpalke.

Izpustni ventil je bronast. Čep ventila mora biti zrakotesno obrušen, da dobro brtvi v vseh legah ročice. Če med obratovanjem črpalke curlja iz ohišja ob čepu ventila voda, je to znak, da ne brtvi dobro. Ta napaka pri ventilu povzroča večkrat slabo delovanje in težak zagon centrifugalne črpalke. Ob straneh ventila se nahajata še dva cevna priključka za cevovod k hladilnim cilindrom.

8. »Štaferjev lonček s pipo« (risba št. 12).

(Se nadaljuje)

so morali tudi podnevi uporabljati umetno svetlobo (luč), kar pa je bilo zelo utrudljivo za oči.

Razsvetljevanje prostorov z modro lučjo se uporablja samo v stranskih prostorih in v stanovanjih ter na podstrešjih. Za razsvetljevanje delavnic so napravili posebne luči, ki osvetlujejo le prav ozko one prostore, ki so pri delu neobhodno potrebni in ki ne širijo svetlobe na stene in okna.

Zelo zanimivi so poskusi s svetlečimi barvami, s katerimi prepleskajo table pri uradih, postajah itd. Nekatere barve svetijo, če so bile gotovo dobo izpostavljene dnevni svetlobi, druge pa, če vplivajo nanje posebni ultravioletni žarki. Take barve se uporabljajo tudi za urejevanje prometa na cestah.

Zavoječek za prvo pomoč pri zastrupljenju z bojnimi strupi so uvedli v Nemčiji. Tak zavoječek vsebuje deset tablet po 1'5 g »Losantina« v posebni škatlici. Losantin se razmehča v majhni količini vode in potem kot kaša devlje na zastrupljeno mesto.

Naročajte »Gasilca«

St. Modic:

Kemijsko gašenje

(Nadaljevanje)

Oba načina gašenja zahtevata primerna gasilna sredstva, sicer sta neizvršljiva. Obenem pa se da takoj spoznati, da so možnosti za uporabo prvega dosti manjše kakor pa možnosti drugega načina. Zrak se da zapirati le pri majhnem ognju, sestav zraka lahko spreminjamo samo v zaprtih prostorih, ne pa na prostem. Ohlajevanje je možno povsod, v zaprtih prostorih in na prostem, če imamo le količkaj možnosti, da pridemo z gasilnimi sredstvi zraven. S to ugotovitvijo pa smo tudi začrtali običajne meje za uporabo »kemičnih« gasilnih sredstev — recimo z gasilnimi plini, kojih uporaba se pri velepožarih ne izplača, ker je treba nastopiti proti ognju tedaj gotovo predvsem na prostem, dočim je voda kot »nekemično« gasilno sredstvo na prostem in v zaprtih prostorih, pri velikem požaru ka-

kor tudi pri malem ognju večinoma zelo pripravna, ker učinkuje zgolj ohlajevalno. Ta ugotovitev obenem tudi utemeljuje našo prejšnjo trditev, da prihajajo kemična gasilna sredstva v poštev le pri začetnem ognju.

Pod predpostavko, da se uporablja »kemično« gasilno sredstvo s pretežno hladilnimi učinki, bi smeli računati z možnostjo njegove vsesplošne uporabe tudi pri velepožarih, kakor smo to navajeni pri vodi. Takim možnostim se pa navadno upira visoka cena. Sicer je preskrba z vodo pogosto, posebno na deželi, tudi vprašanje, ki povzroča neprijetne stroške, vendar pa se voda, pripravljena za gasilske namene, navadno tudi v drugih potrebah obnese, kar eventualne stroške znatno olajša. Nabava zgolj gasilnih snovi v velikih količinah pa je nerentabilna, potreba raste vselej v določenem razmerju z velikostjo požara: Ako se namreč oziramo zgolj na hladilne učinke gasilnih snovi, tedaj pokaže enostaven sklep, da so izgledi na uspeh tem manjši, čim večji je goreči predmet. **Hladimo lahko samo ob površini**, ta se pa ne poveča premo sorazmerno s prostornino teles, kajti površina raste v dveh razsežnostih (kvadrat), prostornina pa v treh (kub).

Ozirati pa se moramo tudi na način gorenja samega in na razlike v temperaturi, če hočemo pravilno gasiti.

Različne snovi namreč gorijo ali 1. le s tlenjem (žarom), sem spadajo kovine, oglje in vse razplinjene substance, 2. z žarom in plamenom, kakor les, premog in večina trdnih snovi, ki so rastlinskega izvora, ter 3. le s plamenom brez vsakega žara, kakor na pr. vosek, mast, asfalt, smola, tolščice, olja, bencin ter vobče vse tekočine in plini.

Sod z gorečim bencinom bi mogli zlahka pogasiti s pomočjo kake odeje, če bi ga naglo pokrili; kose goreče kovine, recimo magnezija ali alumina, pa ne, ker gori z žarom, ob katerem se odeja kar najhitreje sama vname. Zaradi previsoke temperature pa gorečega magnezija tudi z vodo ne bi smeli pogasiti, ker se voda pri temperaturah nad 1300 stopinj prične razkrajati v pokalni plin, ki povzroča potem nevarne eksplozije.

III.

Gašenje s trdnimi snovmi

Trdne snovi se že od nekdaj uporabljajo kot gasilna sredstva. Že v starem veku so se posluževali peska in ilovice za gašenje gorečih tolšč, ki se da z njimi ogenj zadušiti, posebno če gre za tekočine z velikim notranjim trenjem, ker v njih zemlja ne potone prehitro, čeravno je specifično težja od tolšč. Pozneje so dajali prednost različnim solem, med katerimi je bil najbolj priljubljen galun, ki je kalijev-aluminijev sulfat. Kakor nam je danes znano od termitnih bomb, je pesek zelo cenen in ugoden material za gašenje gorečih **kovin** in termitnih zmesi. **Magnezij in elektron** ter druge magnezijeve zlitine se gasijo s peskom iz takih rudnin, ki ne vsebujejo niti kemijsko vezane vode (kristalna voda) niti kisika. Take rudnine so **jedavec**, karnalit, suh pepel in opilki sivega litega železa. V isti namen lahko tudi uporabljamo zmes peska (SiO_2) s 3—10 % **žvepla**. Kot posebno dobro gasilno sredstvo za gašenje termita pa priporočajo zmes suhega peska z brezvodnim kalijevim bisulfatom (KHSO_4) v razmerju 70 : 30.

Rudninski prah jalovega kamenja se uporablja za gašenje požarov v premogovnikih. V ta namen se primeša premogovemu prahu, da bi se preventivno zmanjšala njegova vnetljivost in nevarnost eksplozije, torej njegova eksplozivnost. Ponekod nakladajo rudninski prah na vzvišenih mestih

v rudniških rovih, da zdrkne v nižino, čim pritiska nanj zračni sunek kake eksplozije. Prah potem zavira eksplozijski val ter ga ohladi.

Za gašenje gostih tekočin pa tudi danes še uspešno uporabljamo pesek in zemljo. Kotle s kostnim klejem, s firnežem, terom (katran) in smolo se pogosto gasijo s peskom. Seveda je v interesu lastnika, da ima nad takimi kotli pripravljene pokrove, s katerimi se imenovane tekočine lahko takoj v kotlih zaprejo, da zrak ne more več do njih in se ogenj tako brez vsake materialne škode pogasi. Kurjavo pod kotlom morajo pa tedaj tudi ustaviti, brez ozira na to, ali gasi s pokrovom ali pa s peskom. Posebno lahko se dajo gorljive tekočine pogasiti s peskom, če goriijo razlite na tleh. Pokriti jih moramo s peskom v debelem sloju, tako da se izparivanje olja s peskom ustavi in para ohladi.

Za les in njemu podobne snovi, ki goriijo z močnim žarom (žerjavica), je pesek neugoden, če jih ne pokrijemo z velikimi količinami ali pa z mokrim peskom. — V sili, če nimamo drugih sredstev, lahko gasimo s peskom tudi ogenj na električnih napravah z visoko napetostjo.

K trdnim gasilnim sredstvom prištevamo tudi gasilne pojave. Znana je impregnirana pojava, ki jo je vpeljal Gautsch in ki je iz volne. Široka je 1,5—2 m in ravno tako dolga. Prvotno je bila določena za gašenje gorečih oseb (gledaliških igralcev), ki so jih preko glave ogrnili v take rjuhe, obnesla se pa je tudi v drugih primerih, n. pr. pri gašenju gorečih tekočin.

Važnejša pa so taka trdna gasilna sredstva, ki se v stiku z gorečimi in zato vročimi predmeti kemijsko razkrajajo, tvoreč negorljive dušične pline. Imenujemo jih navadno **gasilne praške** ali pa **suha gasilna sredstva**. Pogosto jih hvali reklama kot univerzalna, naravnost čudežna gasilna sredstva.

Sem spada predvsem natrijev bikarbonat (jedilna soda), ki oddaja v vročini ogljikov dvokis (CO_2), plin, ki ognja ne vzdržuje. Rabijo ga pomešanega z infuzorijsko zemljo in drugimi poroznimi (luknjičavimi) primesmi in solmi. Razpad jedilne sode v ogljikov dvokis se že vrši, ko jo ogrejemo na 150 stopinj. Pri tem odtegne 1 kg bikarbonata svoji okolici približno 180 velikih kalorij (Kal). V primeri z vodo je to malo, ker 1 kg vode odvzema okolici pri svojem izparivanju več ko 600 Kal. V resnici pa se mnogo praška po nepotrebnem raztrese, ne da bi prišel v stik z gorečimi površinami, tako da je hladilni učinek navadno še dosti manjši, z ozirom na veliko gorilno toploto kuriv (1 kg lesa sprošča 3000—4000 Kal) pa je do cela neznamenat. Zato torej ni verjetno, da bi jedilna soda bila mnogo boljša od navadnega peska, vsaj tedaj ne, če jo uporabljamo s prosto roko ali pa z lopatami — s pomočjo primernih gasilnih aparatov, ki omogočajo brizganje praška z veliko silo, pa se da uporabnost jedilne sode ugodno povečati. Zelo učinkovita je pri gorenju tekočin — njih goreče pare odpihamo s praškom — in pri trdnih predmetih, ki gore z žarom. Žerjavica se prevleče z neprodušno slano skorjo, ki zraka ne pripušča. Priporočljiva je tudi za gašenje električnih naprav.

Manj znan gasilni prašek je **žveplo**, ki je sicer gorljiva snov, celo lahko vnetljiva (vnetišče 250), vendar pa tvori pri gorenju dušljiv plin žveplov dvokis (SO_2), ki je zoprnega vonja (diši, kakor pravijo, »po žveplu«) in ne vzdržuje gorenja lesa, oglja in sorodnih snovi. Pri svojem gorenju namreč porabi žveplo večji procent kisika nego organske snovi in dobimo vtis, da je dobro gasilno sredstvo; zato so ga uporabljali za gašenje ognja v dim-

nikih. M. Voisinnet ga priporoča v zmesi z boraksom in z okro za gašenje filmov.

Čeravno sama gorljiva, deluje včasih kot gasilno sredstvo tudi šota in žagovina. Uporabna je predvsem za gašenje maščob in gorljivih tekočin, ker plava zaradi površinskega napona lahko dolgo časa na površini, dasi je specifično težja, in zadržuje zrak od goreče tekočine. Deluje predvsem z odvzemanjem zraka, nekoliko tudi z ohlajevanjem. Lesa seveda z žagovino ne moremo gasiti, vobče ne snovi, ki gorijo z žarom, temveč le snovi, ki gorijo zgolj s plamenom.

Jako dobro trdno gasilno sredstvo je **sneg ogljikove kisline** (v resnici trdni ogljikov dvokis CO_2), izvrsten gasilni prašek, ki ne zapušča prav nobenih sledi, ker se med gašenjem ves pretvarja v plin. Njegov hladilni učinek znaša pro 1 kg 1369 Kal, torej precej več nego pri vodi (2 krat toliko). Uporablja se lahko pri vseh gorečih tekočinah, pri električnih napravah in pri vsakem začetnem požaru. Ker je specifično lahek, plava na vsaki tekočini, gasi torej z ohlajevanjem in z odvzemanjem zraka.

V zaprtem prostoru razredčuje sneg zaradi svojega izparivanja zračni kisik, kar omogoča naglo gašenje. Po R. Kührtu ga smemo uporabljati pa tudi skupno z vodnim curkom. Sneg ogljikove kisline je torej uporaben na razne načine. Njegovo proizvajanje ni več nikak problem, ker nastaja sproti pri uporabi iz tekočega ogljikovega dvokisa, ki ga imamo pripravljene v jeklenih bombah. Pri navadni toplini in navadnem pritisku je to plin s plinsko gostoto 22, dočim znaša plinska gostota zraka 14,5, kar pomeni, da je ogljikov dvokis približno za polovico (ali 1,5 krat) težji od zraka. Šele pri 163° se izenači njegova specifična teža s težo mrzlega zraka. V bombah, kjer je pod pritiskom, se nahaja kot tekočina do topline 31° (kritična temperatura), parni pritisk te tekočine je pa zelo spremenljiv s temperaturo: Pri -30° znaša pritisk 15 atm, pri -20° 19,3 atm, pri -10° 26 atm, pri 0° 34,3 atm, pri $+10^\circ$ 45 atm, pri $+20^\circ$ 56 atm, pri 31° pa doseže svoj kritični pritisk, ki znaša 73 atm.

Iz tekočega ogljikovega dvokisa nastaja sneg, če bombo odpiramo: Pod navadnim pritiskom ene atmosfere oddaja tekočina takoj plin, ter se zaradi tega toliko ohlaja, da se je 25 % strjuje v sneg z lediščem -79° . Če odpiramo pokončno bombo, uhaja le plin, snega ne moremo tedaj videti, pa pa, če postavimo bombo na glavo, če jo torej obrnemo. Namesto tekočine, ki bi jo tedaj pričakovali, brizga iz cevi ledeno mrzel prah, ki se polagoma pretvarja v neviden plin, ne da bi se poprej stalil. Obračanje bombe z ogljikovim dvokisom je seveda zelo nepraktično. Zato dobi jeklenka posebno iztočno cev, ki s svojo konstrukcijo doseže strjevanje tekočine, plin pa, ki se ga več kot 60 % sprošča med tvorbo snega, ga odnaša iz iztočne cevi in ustnika v obliki prašnega curka z velikim pritiskom.

Ker se ne da ves ogljikov dvokis pretvarjati v sneg za gasilske namene (le 25—40 %), ga mešajo tudi tekočega s tetraklorogljikom in z drugimi halogenskimi derivati ogljikovodikov. Tako se dajo proizvajati zmesni kristali, ki pa le obstajajo pri nizkih temperaturah: Zmes tetraklorogljika z ogljikovim dvokisom na primer da trdne zmesne kristale, ki se tale pri $+5^\circ \text{C}$, ki v gorljivih tekočinah ne potonejo in ki prehajajo podobno kakor sneg ogljikove kisline sam neposredno iz trdne skupnosti v plinasto. Zaradi tega se njihove pare v najkrajšem času pomešajo s parami goreče

tekočine in ogenj preneha. Take zmesi dovoljujejo, da se doseže večji procent snega iz ogljikovega dvokisa in da vkljub temu ni potreben poseben gonilni plin za proizvodnjo gasilnega curka.

Kot gasilni prašek je uporabno tudi aktivno oglje, ki pa mora biti v ta namen nasičeno z etilnim bromidom ali jodidom in z drugimi halogenskimi derivati ogljikovodikov. Namesto teh je ugoden tudi amoniak, namesto oglja pa infuzorijska zemlja ter silika-gel, vobče vse površinsko aktivne snovi.

Goreče tekočine se dajo pogasiti tudi tako, da proizvajamo na njih površini trdno skorjo, ki jih zapre pred zrakom. V ta namen se lahko rabi zmes sadre in vode z magnezijevim karbonatom ter aluminijevim sulfatom. Karbonat sprošča pod temi pogoji ogljikov dvokis, ki razrahlja sadro (mavec) kakor kvas testo, tako da vsplava na površino gorečega olja tvoreč liki smetana neprodušno odejo. Po načinu A. P. Richards-a (E. E. Kent) se da z imenovanimi kemikalijami zavarovati gorljiva tekočina tudi preventivno pred užigom.

V prednjem smo si ogledali glavne predstavnike gasilskih praškov, pričeni z navadnim peskom. Razvidno je, da razlikujemo dve glavni skupini: a) trdne snovi, ki v vročini ne dajo nobenih plinov, ter b) trdne snovi, ki sproščajo med gašenjem gasilne pline. Pomembnejša druga skupina se razvršča na sledeče podskupine: 1. snovi, ki oddajajo v vročini ogljikov dvokis, 2. snovi, ki oddajajo žveplov dvokis, 3. snovi, ki tvorijo amoniak ali pa dim in paro amonijevih soli (ta podskupina se je obnesla predvsem za preventivno impregnacijo vnetljivih predmetov), 4. sneg ogljikove kisline in njegove zmesi s halogenskimi derivati ogljikovodikov (posebno ugoden za gašenje teže vnetljivih olj, ker odpade nevarnost eksplozije in razbrizganja, ki obstaja pri uporabi vode ali pa mokre zračne pene) in 5. površinsko aktivne snovi, prepojene s tekočimi ali plinastimi sredstvi.

Gasilna sredstva prve skupine (pesek, šota itd.) ne zahtevajo posebnih priprav, ker gre tam večinoma za zasilna in pomožna sredstva, ki se včasih uporabljajo zgolj zaradi priložnosti, včasih pa tudi kot edina cenna sredstva, ki jih imamo že vnaprej pripravljena za primer ognja, celo v večjih količinah (pri kuhanju smole). Snovi druge skupine pa se izplačajo le, če jih moremo spraviti na požarišče s primernimi aparati, ki omogočajo, da se zares šele izkoriščajo vse njih gasilne lastnosti. Zato se večinoma ne dajo uporabljati v čistem stanju, temveč šele s primesmi, ki pomagajo ohraniti njih prvotno obliko, n. pr. stalno velikost njihovih zrn.

Vsakdanja izkušnja nas uči, da se praški radi sprimejo v večje gmote, posebno pod vplivom vlage; vzrok temu pa je tudi kristalovanje. Zato pramešamo gasilnim praškom maščobe, ki so hidrofobne (vodi »sovražne«) ali pa amorfne (brezlike, ne kristalujejo). Take snovi so mila v obliki prahu, magnezijev stearat, palmitat ali oleat, navadna jedrnata mila, — potem silikati kakor kaolin, glina, lojevec, talkum, kremikova siča, bolus (alba), kremikova kislina, infuzorijska zemlja, razne druge rudnine, n. pr. kalcijev in magnezijev karbonat, brezvodni bakrov sulfat, borova kislina, oksidi železa, aluminija, kalcija in magnezija ter razne organske snovi, n. pr. rižev škrob, moka, vosek, šota in žaganje.

Glavne sestavine gasilnih praškov so pa tvorci gasilnih plinov. Kot taki se uporabljajo: Natrijev bikarbonat (jedilna soda), natrijev sulfid (Na_2SO_3) ali bisulfid (NaHSO_3), smodnik, razne amonijeve soli (klorid,

sulfat, fosfat), žveplo. Oddajanje plinov pospešujejo z dodatkom kislih soli in trdnih kislin, in sicer z bisulfati kalija ali natrija (KHSO_4 , NaHSO_4), z borovo in oksalno kislino, s primarnimi fosfati. Dodatek soli redkih zemelj (torija in cirkona) ali njihovih oksidov pa baje katalitično podpira razpad plinotvorcev.

Namen gasilnim praškom je tudi, da se vsedeje na površini gorečih predmetov, tvoreč tam neprodušno prevlako, ki naj zapira zraku dostop. Če jim primešamo lahko taljive snovi, potem je več verjetnosti, da se bodo oprijeli gorečih tvarin, podobno kakor žilindra, kar jih usposablja potem za gašenje trdnih predmetov. Zato vsebujejo gasilni praški povrh še sledeče primesi: natrijev bisulfat, natrijev ali amonijev fosfat, boraks, Glauberjevo sol, aluminijev sulfat, sečnino, apno in pesek. Izбира je velika. Priporočljivo je seveda, če izberemo tiste, ki jim pripisujemo vsaj še eno drugo nalogo. Tako olajša n. pr. natrijev bisulfat tudi še oddajanje ogljikovega dvokisa iz jedilne sode, kakor je to omenjeno zgoraj.

Vprašanje pa je, če se ob danih temperaturah kakega ognja vse to tako odigrava, kakor je to predvideval iznajditelj kakega gasilnega praška. Pri prehudih temperaturah odtekajo morda lahko taljivi praški tako naglo kakor voda, pri prenizkih pa učinkujejo le kakor netaljivi prah. Zato razlikujejo nekateri patentni le med sestavinami, ki delujejo plinotvorno ali pa se naj udeležujejo zgolj kot prah. Tedaj naštevajo kot tvorce prahu sledeče primesi: ilovico, pepel, glino, pesek, kaolin, okside raznih težkih kovin, apnenec, magnezit itd. Sicer pa se dostavljajo talilna sredstva le v malih količinah.

Ob študiju raznih receptov za suha gasilna sredstva bi morda začudilo, da se dodajajo tipična oksidacijska sredstva, kakor kalijev ali pa natrijev soliter (KNO_3 , NaNO_3), navadno v zvezi s škrobom ali moko. Njih namen je pač isti kakor naloga primešanega smodnika, namreč proizvajanje gasilnih plinov. Dodatek magnezija ali aluminija deluje navadno tako kakor lojavec, prah se ne sprime in pasira gladko odprtine brizgalnih šob.

Aparati, ki jih bomo opisali pozneje, so prikrojeni posameznim gasilnim praškom. Naglašam pa, da se dajo aparati za vse kombinacije z jedilno sodo uporabljati tudi za sulfitne praške in praške s površinsko aktivnimi substancami. **Sneg ogljikove kisline zahteva posebno konstrukcijo; možne so tu tudi večje dimenzije**, dočim prihajajo bikarbonatni in sorodni praški v poštev le v manjših količinah, za začetne požare, in sicer za gašenje lesa, slame, papirja in tekstilij, olja, lakov, katrana, etra, acetilena (karbidni plin), — začetni oženj v zaprtem prostoru, v laboratorijih, arhivih, muzejih, pisarnah, trgovinah in tkalnicah. Dobri so tudi za gašenje celuloida, oljnih stikal in transformatorjev pri električnih napravah. Sneg ogljikove kisline pa je priporočljiv predvsem tam, kjer hočemo na vsak način izbegavati poškodbe materiala, ki jih povzroča voda in vsa ostala gasilna sredstva, n. pr. v električnih napravah, motorjih, strojih, telefonskih centralah in občutljivih mehaničnih delavnicah, torej povsod, kjer utege škodovati tudi prah.

PROSTOVOLJNA GASILSKA ČETA OREHOVCI, srez Ljutomer, ima na prodaj dobro ohranjeno ročno brizgalno tipe **KERNREUTER** z dvema ustnikoma srednje teže. Možna je tudi zamenjava za 1.50 tonski avto z 8 do 10 sedeži.

Samarijanstvo in gasilci

Namen samarijanstva je vzbujati smisel za praktično človekoljubje in ljubezen do bližnjega, učiti pravilno podajanje prve pomoči ob nesreči ali nenadnem obolenju, poleg tega pa tudi nazorno nuditi pouk k zdravemu telesnemu in duševnemu življenju in propagirati zdravstveno kulturo med narodom.

Zdravje je nedvomno temelj, na katerem sloni sreča, moč, telesni, duševni in gospodarski napredek poedinca, družine in vsega naroda. Tam kjer sije sonce najlepše, ob znožju belih planin, na bregovih bistrih rek, sredi med prostranimi polji in gozdovi so raztresena bela domovanja velike večine našega naroda, predvsem kmečkega stanu. Mleka imajo dovolj, bistre studenčnice, sadja in svežega zraka, pa tudi kruha za enkrat še dosti.

Samo zdravje mora prebivati v teh domovih, samo čisto zlato zdravje!
A to ni povsem res!

Mi smo narod, ki spada po številu rojstev med prve v Evropi, a žal smo tudi prvi v razsipanju narodne moči in zdravja. Mnoge akutne in kronične bolezni nastopajo pri nas v toliki meri, kakor ne nastopajo v drugih državah, ter zahtevajo vsako leto toliko žrtev, da obstoja bojazen za zdravo bodočnost, rast in napredek naroda.

Radi neznanja se zateka narod v sili k raznim vražam in mazaštvom, radi nizke higienske kulture in slabega socialnega stanja si gradi manj zdrava bivališča, pije nezdravo vodo, se navzema nezdravih življenjskih navad in razvad in se nehote in nevede izpostavlja raznim prilikam, ki vodijo često do težkih in trajnih zdravstvenih okvar ter izgube delazmožnosti.

Dokler se odpira v naši domovini vsako leto trideset tisoč grobov samo pred žrtvami le ene v veliki meri preprečljive bolezni, tuberkuloze, dokler bo kruti alkoholizem uničeval telesno in duševno sto tisoče in moril kal življenja v njih telesih, dokler bo naša domovina po svetu znana kot močno z malarijo okužena in dežela, v kateri vladajo še v velikem številu tako zvane bolezni nečistoče, tifus, paratifus, griža, pegavec itd., dokler bodo uničevale naš narod spolne bolezni v toliki meri, dokler bo hiral naš narod radi pomanjkljive dečje nege, dokler bodo še tisoči izgubljali življenje in zdravje radi neznanja pravilnega podajanja prve pomoči, dokler bo hirala osnovna celica naroda, naša družina, je organizacija in propagacija samarijanstva nujna in sveta dolžnost vseh dobrih ljudi.

Zdravje je naše bogastvo.

Zdravje ni več zadeva poedinca ali družine, zdravje je nedvomno največja javna dobrina, za katere pridobitev so se dalekovidni voditelji ljudstva pravočasno borili ter se še vedno bolj vztrajno in načrtno bore narodi v vedno težjem boju za obstanek in napredek.

Dolga stoletja so butali težki valovi tuje sile in pohlepa ob mejnike malega našega naroda. Razbili so se ob krepkih prsih, težkih pesteh in zdravju naših prednikov.

Samo odpornim in zdravim se svita zarja svetle bodočnosti!

Zato je skrb za zdravje, za samarijanstvo sveta dolžnost vseh dobrih ljudi, predvsem naših vzornikov in pa naša, ki hočemo ob vsaki potrebi visoko dvigati prapor domoljubja in nesebičnega človekoljubja.

Pota gasilske organizacije vodijo v vsako vas, v vsako hišo in kočo najbolj skritega kota naše domovine seže gasilski »Na pomoč«! Več kot uradni poziv, več kot uraden nalog, mnogo več kot draga uradna navodila in uradna zdravstvena propaganda, zaleže pouk, navodila, predvsem pa dober vzgled tovariša samarijana — gasilca!

Mi se učimo podajati pravilno prvo pomoč. Naj nas nikoli ne teži vest, da nismo pomagali ali z napačnim ravnanjem zakrivili celo škodo bližnjemu.

Učimo se zdravega življenja. Mi hočemo postati in ostati krepki, zdravi in odporni. Pridobljeno znanje širimo med sosedi.

Učimo se, kako urediti naše domove, hleve in njih okolico, da bo prebivalo v njih zdravje.

Izogibljimo se razvad in navad, ki škodujejo našemu zdravju.

Prav dobro se zavedamo, da so naše dobre telesne in duševne lastnosti, naše zdravo življenje predpogoj naše zdrave družine, predvsem zdravih potomcev.

Dolžnost dobrega samarijana je, odvajati sočloveka od slabih in zdravju škodljivih razvad in navad.

Alkoholizem, neizmerno uživanje alkoholnih pijač, je težka rana našega naroda, ki globoko sega v njegovo telo. V svetlo zarjo njega bodočnosti lega senca. Žalibog se nevarnosti neizmerne uživanja alkohola neradi zavedamo. Naj se mi ne zameri, ako izrazim obžalovanje, da si nacionalna, dobrodela in tudi gasilska četa pogosto celo sredstva za svoj obstoj pridobivajo s prodajo alkoholnih pijač članom in nečlanom.

Pazite, čuli boste prepogosto obupen klic — na pomoč, klic onih, ki se tope v alkoholu. Pomagajmo, tovariši samarijani! Prva pomoč obstoji v dobrem vzgledu onih, ki hočejo ali po dolžnosti vodijo druge.

Pa še en obupen klic čujemo tako pogosto. Možje kličejo, žene, a najčesče ubogi otročiči!

Narod tvori organsko tvorbo, telo, katerega stanice so poedine družine. Dokler so stanice zdrave, je narod zdrav in srečen. Če obole stanice, hira in propada narod.

Pa kako je s srečo in zdravjem teh osnovnih stanic našega naroda v naši domovini?

Mnogo je srečnih in zdravih.

A mnogo jih ni! ... Še večini zasveti sonce sreče in zdravja v začetku, pa prekmalu zatone in pušča strašno temo, v kateri ne raste nežna cvetka ljubezni in po strašni usodi prizadeti ne uspevajo še nežnejši njeni sadovi, ubogi otročiči.

Samarijani življenja na pomoč! Vi pa, ki ste, ali hočete biti naši vzorniki, več dobrih vzgledov!

Gasilstvo in samarijanstvo ne pozna socialnih razlik. V nesebičnem delu za socialne in zdravstvene dobrine sočloveka smo si bratje in sestre.

O velikih prilikah, ki kličejo socialno in zdravstveno pomoč, je delo poedinca enako kapljici v morju gorja. Le organizirano delo vseh, ki imajo srce, more lajšati bol, otirati solze in klicati nazaj življenje.

Le organizirano, nesebično in povsem nepristransko samarijanstvo je sposobno stvarno pomagati tudi pri težkih delih gradnje prepotrebne mostu, ki naj premosti velik prepad še obstoječe socialne nepravčnosti.

Veliko boleznih in nesreč se more s pravočasnim poznavanjem njih bistva preprečiti, mnoge obvarovati pred predčasno onemoglostjo ali smrtjo, z malim trudom preurediti naše domove in njih okolico v prebivališča zdravja, z zmernim in zdravim življenjem pa ohraniti zdravje in pridobiti zadovoljstvo in srečo, ki nam rodi veselje do težkega dela in nas vodi k nadaljnemu stvarjanju krepkih temeljev matice naše narodne bodočnosti, naše kmečke družine.

Garje

Garje, ki jih nazivajo marsikje tudi z nedolžnim imenom srbečica, katerim pravijo pri vojakihi šuga, a jih učeni svet pozna pod imenom scabies, so nalezljiva kožna bolezen.

Garje so bolezen nečistoče.

Baš sedaj se je ta bolezen razpasla pri nas v meri, ki pomeni sramoto za dobro ime zdravstvene kulture našega naroda. V nekaterih šolah smo našli po 10 in več odstotkov garjev otrok.

Garje se nalezejo. Nalezejo se glavno na okuženem ležišču, po okuženem perilu, posebno postelnem, redkeje se nalezejo po direktnem dotiku z garjevci, kar se opaža predvsem pri mladini.

Garje povzročajo zelo majhen mrčes, ki se imenuje znanstveno *sarcoptes*. Samček te nadloge se giblje prosto po koži telesa, kjer povzroča s hitrimi gibi malih nožic neznošen občutek srbenja. Okuženi se praska in posledice vidimo v oblikah opraskanin, predvsem po okončinah in na sprednji strani telesa.

Samička se pa zavrta v gornjo plast kože in tik pod površino vrta naprej, zapuščajoč za seboj tanke hodnike, v katere leže sproti jajčeca. Na mestu vdora v kožo se redno napravi močno srbeč belkast mehurček. Podkožni hodniki imajo redno tipično obliko velike črke S, U ali C, nahajajo se pa predvsem med prsti rok in deloma na spodnji strani dlani, pod pazduho, na sedalu, na prsih žene in spolovilih moža. Samička čez dan miruje, zvečer pa, ko se bolnik v postelji zagreje, začne zopet z delom. Srbenje postaja radi tega ravno v tem času neznošno, bolnik ne zaspi in radi nespečnosti slabi.

Hudo praskanje z nečistimi nohti povzroča pri zanemarjenih primerih okužbo nastalih malih ranic s kalmi gnojenja, boleznih sami se kaj rade pridružijo gnojne hraste in razni grdi izpuščaji.

Garje so bolezen nečistosti. Dobe jih ljudje, ki se ne umivajo in kopajo redno in v redu, ki nosijo umazano osebno perilo, pri katerih se posteljno perilo ne pere in menja redno, ki stanujejo v zatohlih in prenatrpanih stanovanjih, kjer vlada nered in malomarnost.

Nastop garij se more torej s pridnostjo, vestnostjo, osebno snago in čistočo bivališča preprečiti.

Bolezen se mora že pri prvih znakih vestno zdraviti in ozdravljenje nastopiti kaj kmalu, vendar mazila sama brez čistoče telesa in perila ne pomagajo trajno.

Garje so bolezen nečistoče.

Značajnost

Vsak mlad fant mora stremeti za tem, da postane lep in pošten značaj. Kaj pa je za to potrebno?

Vsak mesec bomo postavili en kamen k zgradbi svojega značaja. Danes se pomenimo o značajnosti.

Veš kako boli očitek: neznačajnež! Pa ne samo boli, tudi škoduje. Kdo pa, misliš, kaj zaupa takemu fantu?! Nihče se nanj ne more zanesti! Za nobeno važno delo in nalogo ni poraben. Tudi za organizacijo ne.

Kdo pa je neznačajen?

Neznačajen je oni, ki se ne ravna po svojem prepričanju, ki ga nosi v srcu, ampak po tem, kar mu bolj koristi. Ne mislim tu na politično prepričanje, ampak na prepričanje: to je prav, to ni prav; to je dobro, to ni dobro; to pravilno, to napačno. Vsak človek ima tako sodbo, taka načela. Vsak, ki je dobro vzgojen in pošten, ve, kaj je prav, kaj ne. Značajnost zahteva, da se po tem tudi ravnaš. Veš, da je pijančevanje nekaj slabega, zato boš vedno tako mislil, tako govoril in tudi sam se te napake izogibal. Neznačajen pa ve isto, a kadar pride v stik z ljudmi, ki so drugačnega mnenja, tudi on spremeni svoje govorjenje in hvali to, kar je prej sam v sebi grajal. Veren je ta ali oni v srcu, ki se tega na zunaj ne upa povedati, posebno tam ne, kjer so zraven taki, ki v cerkev ne hodijo. To ni značajno! Boji se pokazati svoje versko prepričanje. Koliko je tega strahu med ljudmi, tudi med mladimi! Tak človek drugače govori, drugače misli. Kdo mu more zaupati? Kako vemo, da sedaj govori tako, kakor misli?

Neznačajen je tudi tisti, ki svoje prepričanje menja, kadar mu to koristi. Svoje prepričanje, svoje mnenje moreš spremeniti, kadar si spoznal, da ni bilo pravilno. To ni nič slabega, to je naravnost značajno. A spremeniti svoje mnenje zato, da ti bo to koristilo, zaradi dobička, denarja, službe, lepega mesta, to je neznačajno. Vsakdo čuti, da to ni lepo, da tiči v tem nekaj grdega. Zatajiti svoje prepričanje, resnico, radi tega, da se prikupiš, to je umazano. Vsi vemo, da je tak človek nezanesljiv in zato neporaben. Obrača se po vetru: danes je s teboj, jutri bo proti tebi, če mu bo to neslo in koristilo. Kaj hočeš s tako bilko?! Saj ne išče splošne koristi, ampak le svojo. Za drugo mu ni! Ti pa bodi značajen: kar veš, da je dobro in prav, stori vedno, tudi, če bi se komu zameril! Prepričanje ni srajca, ki jo menjaš po potrebi.

Še so drugi načini neznačajnosti: oni, ki ne drže dane besede. Bodi z dano besedo previden! Ne šari z njo preveč. Daj svojo besedo le takrat, kadar veš, da jo boš mogel izpolniti ali držati! Če pa jo daš, jo drž! To je značajno, fantovsko in možato! Tudi takrat jo izpolni, kadar ti bo morda težje, kakor pa si si bil predstavljal! Tudi takrat, kadar se ti ne ljubi! Ali, kadar bi ob istem času, ko si prijatelju obljubil, da mu boš pomagal, mogel početi kaj bolj prijetnega. »Ne morem,« si moraš reči, obljubil sem! Tak je cel fant! Iz rimske zgodovine nam je znan lep zgled. Ko so Rimljani Kartazane hudo potolkli, so ti zaprosili za mir. Poslali so v Rim poslanstvo, da bi se z zmagovalci pogajali. Med temi je bil tudi Regulus, Rimljan, ki so ga bili Kartazani ujeli. Ta je moral obljubiti, da

se bo vrnil v ujetništvo nazaj, če njegovi rojaki Rimljani ne bodo sklenili miru. Kako se je veselil, ko je zagledal domovino, svoje domače in kako je hrpenel, da bi ostal med njimi, ne pa da bi se vrnil v ujetništvo in tam umrl strašne smrti! In vendar! Na vse načine je priporočil Rimljanom, naj ne sklenejo miru, ampak naj nadaljujejo z vojsko, češ da bodo Kartazani popolnoma uničeni. Vkljub temu, da si je s tem pisal smrtno obsodbo, je govoril, kakor se mu je zdelo prav! Po svojem prepričanju! To je značajnost! Rimljani niso na njegovo prigovarjanje hoteli skleniti miru. Zato bi moral nazaj v ujetništvo. Branili so mu, češ saj prisiljena obljuba ne velja. Rekel je rojakom: »Prisegel sem, da pridem. Vem, da grem v smrt. A svojega značaja nočem omadeževati s tem, da bi snedel dano besedo!« Šel je v smrt. To je bila značajnost, posnemanja vredna, saj v malem. Premisli tudi vrsto krščanskih svetnikov-mučencev, ki so raje dali vse, kakor da bi izdali svoje versko prepričanje in prelomili svojo krstno obljubo.

Neznačajnost je tudi v tem, če ne izpolnjuješ svojih dolžnosti, ki si jih vzel nase. V gasilski organizaciji si. S tem imaš svoje gasilske dolžnosti. Izpolni jih, če hočeš biti značajan. Ne sme te vsaka najmanjša stvar odvrniti od točnega izvrševanja tega, kar si dolžan storiti. Res se boš moral včasih premagovati, opustiti kaj, kar ti je bolj všeč, a le tako se bo lepšal tvoj značaj in le tako bo značajnost rastla. Značajnost ni dobiček, ki ga na tomboli dobiš, ampak je lovorjev venec, ki si ga moraš v borbi s seboj pridobiti.

Nihče ne more zahtevati od tebe, da si bogat, učen, močan, a zahtevati moremo, da si do dna duše značajan. Le tak boš služil Bogu in narodu.

I. L.

Gasilski striček piše

Adolf V. iz Črne p. Prevaljah. Kako sem bil iznenaden, ko sem kar po vrsti dobil pisemca iz naše lepe obmejne postojanke. Pišeš, da vas je že 20, ki hočete biti v podporo starejšim gasilcem in soobčanom. Vidiš, to je beseda, ki že sedaj kaže, da je v Tebi res prava koroška kri. Kroj si še želiš, vse pride, posebno če bodo četni funkcionarji videli, da ste pridni. Hvala za novoletno voščilo in pozdrave.

Fric J. iz Črne p. Prevaljah. Tebe pa moram res pohvaliti, da si se ojunčil in vstopil med mlade gasilce. Upam, da boš ostal vztrajen, delaven in požrtvovalen. Poveljnik vam je dal 10 zapovedi o ceveh, katere se morate naučiti. Bo že prav tako, kar tov. poveljnik zahteva, jaz pa še dodam: kar se bo Fric v mladosti naučil, bo Fric v starosti tudi znal. Hvala za novoletno voščilo, tudi jaz Ti želim krepkega zdravja.

Ivan S. iz Črne p. Prevaljah. Korajža povsod velja! Pišeš, da se je veliko dečkov priglasilo k mladim gasilcem, ker so pa videli, da je treba pri gasilcih delati in se učiti, so jo kar popihali. To so junaki,

kakšni bodo to šele vojaki, ko dorastejo. Glede kroja, se Ti bodo želje gotovo uresničile, saj poznam Črjane kot dobre gasilce, ki ne bodo pozabili na svoj naraščaj in takrat bo tudi Tvojemu ponosu zadoščeno. Omenil si tudi sivo Peco, kjer čaka kralj Matjaz s svojo vojsko. Enkrat se je že predramil in ko se bo v drugič, tedaj stopi tudi Ti med tiste vojščake in brani rodno grudo! Hvala za voščila in pozdrave.

Mirko G., Trbovlje - rudnik. Tvojo dolgo pismo sem s posebnim veseljem prebral. Oče je torej rudar in gasilec. Veš Mirko, kar vesel bodi, da imaš tako dobrega očeta in da v teh težkih časih tako lepo za vse skrbi, zato ne pozabi na hvaležnost in pridnost! Pri mladih gasilcih, kakor razvidim imate tamburaški zbor in tam igraš Ti na bugarijo. To je lepo razvedrilo, ker kdor poje in igra, v tem hudobija ni doma. Opisuješ mi tudi veliko župno vajo, ki je bila pri vas in da si si besede g. kapetana Toša posebno zapomnil, ko je pozval mladino, v najboljšo organizacijo, katere cilj je pomagati sočloveku in domovini.

Ognjeni krst si doživel pri požaru v stari »Glazuti«; to si pa le zapiši v svoj dnev-

nik, taki spomini so vedno lepi. Poročlaš, da si videl gasilce vse premražene in zaledenele, kroj je bil kot pločevina trd. Midva jih ne bova pomilovala, ampak rekla: to so tihi junaki dela, čast njim!

Moje mnenje glede smuke je pa naslednje. Preberi zgodovino finskega naroda, človek, ki se smuča postane odporen in zdrav. Proč z mehkužci, v naravo, na zrak, v poletju pa na sonce in v vodo. Vse pa do gotovih mej, v raznih rekordih ne išči zdravja! — Hvala za pozdrav!

Lojze V., Trbovlje - rudnik. Očka je že 25 let gasilec, starejši brat je gasilec in Ti si kot mladi gasilec na gasil. kongresu nastopil; tako poročilo me razveseli, to je v

resnici gasilska družina. Le v tem pravcu naprej!

Pritožuješ se, da je vaš orodjar strog kakor tudi drugi vaditelji. Lojze kar premisli: toliko vas je in vsak je recimo le malenkostno hudomušen, kaj bi iz tega nastalo. Vzemimo samo vašega kapelnika. Kakor praviš, je strog in natančen. Kaj bi bilo, če bi ne bil strog? Nastala bi disharmonija v splošnem. Tvoje radovednosti Ti ne štejem v greh. Namenoma nagajati tistim, ki Te uče, bi še ne bila hudobija, pač pa nevhvaležnost in tega mladi gasilec ne sme poznati. — Oglasi se še kaj!

Bodite vsi ponovno pozdravljeni od vašega gasilskega strička.

Pismo mladim gasilcem

Ko ste postali mladi gasilci, ko ste vpisani v domači četni in ko nosite lepo ime gasilci, ne mislite, da že vse znate. Zdaj se za vas delo in učenje šele začne. Ko imate vaje, sestanke ali predavanja, takrat opustite za nekoliko časa svojo mladostno razposajenost in se čimbolj zanimajte za gasilsko delo. Zavedati se morate, da niste pri društvu za šport in zabavo. Ne! Naš cilj je vse preveč vzvišen, da bi mislili na zabavo, ko je imetje bližnjega v nevarnosti. Saj vam nočem vzeti veselja in zabave. Bodite veseli in razposajeni, ampak do gotove meje! Zavedajte se, katere organizacije člani ste. Junaško se lahko potrkate na prsa in glave nosite pokoncu, saj ste udje organizacije, katere namen je: »Naj bo dan ali pa noč, bližnjemu grem na pomoč!« Bodite ponosni na to, pridno se učite in ubogajte svoje vaditelje, da bodo iz vas napravili gasilce, ki jih noben vihar ne bo omajal.

Vem, da je bil marsikdo razočaran, ker ni takoj dosegel tistega, po čemer je hre-

penel. Največ je takih, ki bi bili radi precej pri motorki, ročniku, lestvi itd. Ali dragi mladi tovariši, to je za vas prenevarno. Marsikateremu staremu gasilcu se je že ponesrečilo pri motorki. Na lestvi in pri ročniku je ravno tako nevarno. Pri četni, kjer sem član, smo imeli skupne orodne vaje člani in mladi. Vse je bilo pripravljeno za brizganje. Motorka je bila v teku, strojnik odpre ventil za vodo, — v tem trenutku poprosi mladi gasilec starejšega gasilca pri ročniku, naj mu pusti brizgati. Prime ročnik, vodni curek brizgne pri ustniku ven in hop! Mladi gasilec je ležal na tleh z buško na glavi. Lahko bi se zgodilo, da bi ga ročnik zadel na sence in bilo bi po njem. Zato dragi mladi tovariši, vadite najprej redovne vaje in vaje s cevmi. Ko boste znali enkrat to, vas bo že vaš vodja vpeljal tudi v drugo gasilsko delo.

Na pomoč!

Ivan Presetnik,
tajnik p. g. č. Stožice.

Hranilnica Dravske banovine

Centrala: Maribor

Podružnica: Celje

Sprejemamo vloge na hranilne knjižice in tekoči račun proti najugodnejšemu obrestovanju. Dajemo vsakovrstna posojila. Izvršujemo vse v denarno stroko spadajoče posle točno in kulantno. — Za vse vloge pri nas jamči Dravska banovina z vsem svojim premoženjem in vso davčno močjo.

Dr. Francè Ogrin, šef mobil. odseka:

Protiletalska zaščita in imenoslovje¹

I.

Razvoj bojnega letalstva, ki ogroža z napadi (z bombami in s streli iz strojnic) naše življenje in imovino tudi izven prave fronte, je ustvaril potrebo po uspešni in vsestranski obrambi v samem zaledju. Ta obramba je deloma aktivna (vojaška) obramba, deloma pa pasivna (civilna) zaščita. Prva ima namen, preprečevati vdiranje sovražnih letal na naše ozemlje in njih delovanje, druga pa naj omogoči omiljenje, oziroma zmanjšanje učinkov že izvršenih letalskih napadov. Aktivna obramba se poslužuje sebi lastnih sredstev: protiletalskih topov in strojnic itd., najbolj učinkovit pa je letalski protinapad. Pasivni zaščiti pa služijo zopet: zaklonišča, zatemnitev, zameglitev, maskiranje in posebna varnostna služba (gasilska itd.).

Tehnična stran obrambe je v znanosti že dovolj obdelana z raznih vidikov, dasi se še vedno izpopolnjuje. Ko smo v svoji državi sprejeli od narodov z višjo kulturno stopnjo nove pridobitve na polju napadalne tehnike iz zraka in obrambe, pa smo osvojili ne le tehnična sredstva, temveč po veliki večini tudi jezikovne označbe za razne pojme, bodisi z neposrednim prevzemom tujk, bodisi s površno prestavo na naš jezik, tako da dotični izraz ne ustreza niti našemu jeziku niti pojmu v stvari. Ta članek se omejuje v glavnem na področje obrambe.

Tako smo dobili za tuje izraze: *attaceo aereo*, *attaque aérienne*; *protezione antiaerea*, *défence antiaérienne*; *Luftangriff*, *Luftschutz* besede: vazdušni napad, vazdušna odbrana, in v slovenskem prevodu zračni napad in zračna obramba. V tem primeru pa *aereo* ne pomeni »zračen«, ampak »letalski« (*aereo* = letalo). Izraz »zračni napad« pa je tudi sam na sebi neprimeren. Saj uporabljamo pridevnik »zračen« le v primerih, ko govorimo o zraku samem (zračne sestavine, zračni tlak ali pritisk, zračna soba) in v primerih, ko je zrak sredstvo, oziroma gre za zračni prostor (zračna pot, zračna črta, zračne višave).

Izraz »zračna zaščita« ali »obramba« pa je docela z moten. Da ne gre pri izrazu »difesa (protezione) antiaerea« za zrak, bi bili mogli prvi prevajalci sklepati že iz predpone »anti«. Sicer pa zrak proti letalskemu napadu ne ščiti, niti ščitimo mi zrak, niti se ščitimo s pomočjo zraka. Pravilen je torej le izraz »zaščita proti napadom iz zraka«. Radi točnosti in enotnega izražanja pa naj opustimo tudi izraz »zračni napad«, tako da pišimo le »napad iz zraka«, dasi je spričo okoliščine, da se napad vrši iz zraka, razumljiv tudi izraz »zračni napad«.

Imamo pa še druge jako primerne izraze, izvedene od glagola letati. Dotični stroji (naprave), leteče po zraku, so pač letala (potniško, bojno, jadralno letalo, vodno letalo), kakor govorimo o zrcalu, nakovalu itd. A ko bojno letalo napada, potem je to letalski napad in

¹ Podoben, a ne popolnoma enak članek pisca je priobčil tudi list »Slov. Narodne dne 7. XII. 1940.

zaščita proti tem napadom zaščita proti letalskim napadom, kratko protiletalska zaščita (obramba). Ta obramba pa obsega aktivno protiletalsko obrambo in pasivno protiletalsko zaščito in se za njo ne more uporabljati eventualno samo pojem »civilna ali pasivna zaščita«.

V slovenščino so zašli netočni izrazi po vplivu tujega slovstva, posebno pa še po vplivu srbskih izrazov v zakonitih predpisih. Zato imamo v prevodu »Uredbe o zaščiti od vazdušnih napada« in »Pravilnikov o zaščiti od vazdušnih napada« I. in IV. del še izraze »zračni napad« in »zračna obramba«.

Ker naj vsak tehnični izraz zadene bistvo stvari, smo prišli kmalu na netočnost imenovanih izrazov. Ing. Stanko Dimnik uporablja v knjigi »Kako naj si uredimo naše domove za obrambo pred letalskimi napadi« skoro izključno le izraze: letalski napad in protiletalska obramba (knjiga je izšla 1939). V članku »Protiletalska zaščita z organizacijskega, pravnega in finančnega vidika«, ki je priobčen v knjigi »Protiletalska zaščita«, izdani in založeni spomladi l. 1940. po kraljevski banski upravi, sem zavzel glede uporabe izrazov »zračni napad« in »zračna obramba« (zaščita) stališče, ki je gori označeno. Po tem smo se ravnali vsi štirje pisci raznih člankov v gorenji knjigi. V njej rabljeni tehnični izrazi naj so tudi sicer merodajni, dokler ne dobimo morda boljših in pravilnejših nazivov.

Drugi, tretji in peti del »Pravilnika« so izšli časovno za prvim in četrtim in se nazivajo v slovenskem prevodu že kot »Pravilniki o zaščiti pred letalskimi napadi«.

Poslej so se v uradnem poslovanju in našem tisku pravilni slovenski izrazi že dobro udomačili, tako da se napačni nazivi le redko rabijo.

Kar se tiče nekaterih tujk, ki jih pišemo Slovenci še pri obravnavanju pasivne zaščite, bi jih lahko črtali in pisali: namesto ekipa — zaščitni oddelek (edinica), namesto rajon — okoliš.

Gorenja izvajanja naj pripomorejo k jasnosti v stvari in k enakosti v uporabljanju pravilnih nazivov bodisi v tisku bodisi v govorici.

II.

Ako smo dokazali, da sta izraza »zračni napad« in »zračna obramba« (zaščita) neprimerna in drugi izraz celo zmoten, potem velja to seveda tudi za izraza »vazdušni napad« in »vazdušna odbrana« (zaščita) v srbskem jeziku. Iz tega sledi, da bi se morali tudi tukaj uporabljati le nazivi: napad (napadaj) iz vazduha (deloma se ta izraz že uporablja) in odbrana (zaščita) od napada iz vazduha, oziroma izrazi: letalski napad ter odbrana od letalskih napada, oziroma kratko protiletalska odbrana.

Na polju letalstva in obrambe pa imamo v jugoslovanskem svetu še druge jezikovne zanimivosti. Srbi in Hrvati poznajo in pišejo — razen spodnjih izjem — le izraze: avion (aeroplan), aviacija, aerodrom, pilot (aviatičar). Prav redko rabijo dalje izraz »napad iz vazduha« (zraka) ali izraz »vazduhoplovstvo«, beseda letalo se pa, dasi redko, zasledi le v hrvatskem tisku. In vendar bi se tudi splošno blagodoneči srbsčini in hrvaščini lepo podali iz slovenščine privzeti izrazi: letalo, letalstvo, letalište, letalac. Sicer pa imata srbski in hrvatski jezik tudi

svoje lastne nazive: vazduhoplov, vazduhoplovstvo, vazduhoplovac. Ako bi se zdelo beseda »vazduhoplovište« predolga, bi se mogel uporabljati slovenski naziv »letalište«. — Nemci imajo izraze: Flugzeug, Flugwesen, Flugplatz, Flieger.

Ni tedaj nikake potrebe, da uporabljajo Srbi in Hrvati gori označene tuje besede (avion itd.), ko pa imajo na razpolago svoje lastne ali iz slovenščine izvedene nazive. Tuje besede naj bi se uporabljale tedaj samo pri naštevanju pojmov.

Veliko uporabe je tudi za pridevnika, izvedena iz samostalnikov »vazduhoplov« in »letalo«, in sicer v vseh treh jezikih. Saj pišemo »letalski general«, »letalske sile«, »ministrstvo letalstva« itd. Hrvati in Srbi bi mogli namesto pridevnika letalski pisati »vazduhoplovni«. Uporaba pridevnika »vazdušan« ali »zračan« bi bila v največ naštetih primerih nesmiselna (n. pr. zračni general). V zvezi s tem bi se mogli nadomestiti tudi nazivi: »protivavionski top (mtraljez« z nazivi »protivvazduhoplovni (protivletalski) top (strojnica)«.

Kot čudno se opaža tudi, da poznajo naši srbski bratje samo tujko »gas«, a ne »plina«. Ako privzamejo to slovensko-hrvatsko besedo, potem bi se mogle »gas-bombe« imenovati »plinske bombe«, »gas-maske« »protivplinske maske«, »gasna komora« pa »plinska soba«. Slovenci pa bi mogli sprejeti iz srbohrvaščine izraz »uzbuna« (primerjaj glagol zbuditi), ker nimamo za besedo »alarm« svojega naziva.

III.

Gorenja izvajanja kažejo, da hodimo Slovenci, Hrvati in Srbi pri poimenovanju pojmov iz protiletalske zaščite po različnih potih. Umljivo je, da vsak del našega skupnega naroda varuje in spoštuje svoje tudi na jezikovnem področju. Pokazani primeri pa kažejo, da niti ne gre za kake jezikovne narodne samobitnosti, marveč na eni strani za zmotne ali neprimerne prestave tujih nazivov, na drugi strani pa za uporabo tujk v popolni nedomači obleki. In vendar bi si morali Srbi, Hrvati in Slovenci pri tvorjenju besednega zaklada dajati medsebojno prednost, tako da bi drug od drugega privzemali izraze za pojme, ki jih morda eden ali drugi njihovih jezikov nima. Uporaba tujih nazivov naj bi bila dopustna šele tedaj, ako noben od jugoslovanskih jezikov nima naziva za dotični pojem. Saj je tudi jezikovna skupnost del duhovnega zedinjenja, ki je osnova za dobro in srečno sožitje v narodni državi.

Kar se tiče gojitve naših jugoslovanskih jezikov in izgradnje terminologije v vsakem teh jezikov, bi bilo treba kreniti na nova pota. Temu namenu naj bi služili tudi sestanki jugoslovanskih jezikoslovcev, ki naj bi jih občasno sklicevala pristojna naprava (kako vseučiteljske ali ministrstvo prosvete). Na teh sestankih naj bi se pretresala vprašanja, ki zanimajo vse tri naše jezike. Sem spada tudi veliko vprašanje rabe tujk sploh. Tako n. pr. Slovenci, deloma tudi Hrvati, nekaterih običajnih tujk: grupa, orden, rang, štampa, budžet itd. sploh ne uporabljajo, za druge: komanda, komandant; inspektorat, inspektor itd. pa imajo tudi domače izraze (poveljstvo, zapovedništvo). Primerjaj tudi dr. Breznik-Ramovšov Pravopisni slovar in druge slovenske slovarje.

Uvažujoč pomen Zedinjenja, pojdimo vase tudi v smislu gorenjih izvajanj in storimo potrebne zaključke v prid vzajemnosti med severnimi in južnimi brati ter v čast njihovih jezikov.

Ta članek naj se tolmači pravilno! Meni kot delavcu v protiletalski zaščiti je do tega, da dobimo vsaj na tem torišču točne in dobre jugoslovanske nazive, ki so v skladu z duhom slovenščine, srbščine in hrvaščine. Južnim bratom pa predočim njihovo lastno geslo:

Ljubi, rode, jezik iznad svega,
u njem živi, umiri za njeга!

Petletnica banovinske šole za protiletalsko zaščito v Ljubljani

Jeseni leta 1935. je bilo dograjeno na dvorišču I. drž. realne gimnazije v Ljubljani majhno poslopje, namenjeno za šolo protiplinske in protiletalske zaščite. Kraljevska banska uprava naše banovine je prva v državi spoznala, da se more poučevanje v teh popolnoma novih panogah in sploh vse prizadevanje za popularizacijo civilne zaščite vršiti uspešno le v posebni šoli. Zato je zgradila omenjeno poslopje, v katerem so laboratorijski prostori, za predavanja pa se uporablja velika predavalnica v poslojpu realne gimnazije, ki je prav tako banovinska last. Tako je leta 1936. pričela delovati v Ljubljani prva šola za protiletalsko zaščito, ki se je — z ozirom na laboratorijske prostore — imenovala tudi le »Plinska soba«. Ta zavod je torej najstarejša šola za splošno poučevanje o protiletalski zaščiti v vsej državi. Zagreb je dobil šolo te vrste šele leta 1938., Beograd pa lansko leto. Šola je prirejala in prireja poleg krajših informativnih predavanj daljše strokovne tečaje. Na teh se je v prvih letih poučevala le kemijska in deloma sanitetna služba protiletalske zaščite. Postopoma pa je uprava zavoda, sledeč velikanskemu razvoju protiletalske zaščite v inozemstvu, pričela uvajati tudi vse druge panoge civilne zaščite v program šole. Nova uredba o zaščiti pred letalskimi napadi z dne 13. aprila 1939 pa je dala povod, da se je šola še bolj razvila. Iz prejšnjega, mogoče nekoliko enostranskega poučevanja je po zaslugi nove uprave, imenovane po kraljevski banski upravi, v istem letu nastala popolnoma sodobna šola o protiletalski zaščiti. Skupnemu prizadevanju banske uprave, uprave šole in posameznih predavateljev se je posrečilo z razmeroma majhnimi sredstvi organizirati tak program poučevanja, da se more delo šole primerjati z delom podobnih zavodov v naprednejših državah.

Poučevanje v tečajih banovinske šole je čimbolj nazorno. Predavanja ponazorujejo skioptične slike in razni modeli ter poizkusi, demonstracije in vaje. Vsak tečajnik ima priliko, da se priuči pravilnemu ravnanju z masko in da se v zastrupljeni atmosferi prepriča o njeni učinkovitosti. O kvaliteti tečajev banovinske šole za protiletalsko zaščito pa najbolje priča knjiga »Protiletalska zaščita«, ki je izšla lansko leto, v maju, v založbi banske uprave. Knjigo so namreč spisali sami predavatelji te šole, uporabivši za to izbrana poglavja iz svojih predavanj. Knjiga je bila od prebivalstva, od strokovnjakov in od nadrejenega oblastva ugodno sprejeta, saj je že v prvih 5 mesecih razpečano nad 40 % vse zaloge.

Namen šole je predvsem vršiti predavanja, vendar pa je opravljala tudi čisto znanstvene poizkuse in raziskovanja na kemijskem, medicinskem in fizikalnem področju. Želeti je, da šola vsa svoja prizadevanja nadaljuje, tako da bi se — ob nabavi potrebnih sredstev — razvila v še popolnejši zavod svoje vrste. Organizatornega dela po vzorcu šol v Zagrebu in Beogradu šola ni vršila, ker spada to v delokrog krajevnih, t. j. občinskih šol, dočim je banovinska šola osrednji zavod za vso banovino.

Banovinska šola za protiletalsko zaščito je izvedla nekaj tečajev tudi v podeželju, v glavnem pa je vršila tečaje v Ljubljani: za osebje kraljevske banske uprave, za sreske sanitetne referente iz vse banovine, za osebje dravske finančne direkcije in podrejenih uradov, za direkcijo P. T. T. in osebje raznih ljubljanskih pošt, za sreske instruktore protiletalske zaščite, za vse letnike gojencev žandarmerijske šole, za osebje policije, za gasilce, učiteljstvo ter dijaštvo srednjih šol, za dijaštvo nekaterih zasebnih učilišč, za člane Rdečega križa, telovadnih društev in nekaterih drugih organizacij, za uradništvo mestnih uradov itd. — Skupno je bilo dosedaj prirejenih **96 tečajev s skupno 632 urami predavanj in 200 urami praktičnih vaj**. Te tečaje je skupno obiskovalo **5.444 oseb**. Vse te osebe so se tudi vadile v plinski sobi v zastrupljeni atmosferi. V več primerih pa je banska uprava dovolila uporabo te sobe tudi za tečaje, ki so jih priredile razne druge ustanove, zlasti Gasilska zajednica dravske banovine.

Tečaji v banovinski šoli za protiletalsko zaščito so brezplačni, zato pa ima dokajšnje finančne težave. Šola je postavila in vzdržuje banovina, k gradbenim stroškom pa je prispevala tudi ljubljanska mestna občina določeni znesek; poslej pa je kot odškodnino za uporabo nakazala manjše zneske. Gospodarski krogi — v nasprotju z onimi v Zagrebu in Beogradu — pa doslej k gradbenim in poslovalnim stroškom šole sploh niso nič prispevali.

Težave pri poslovanju je dalje v tem, da uporablja predavalnice šole poleg realne gimnazije tudi kemični institut univerze, ki še dosedaj ni mogel priti do lastnega poslopja. Razvrstitev učnih ur v predavalnici se more torej doseči le z vsestranskimi omejitvami. — Navzlic tem težavam pa vrši banovinska šola svojo pionirsko nalogo. Ako je danes celo z najmerodajnejših mest izrečeno delu na protiletalskem področju v naši banovini priznanje, je to med drugim tudi velika zasluga banovinske šole, ki deluje že pet let na vzgoji prebivalstva in ustanov v protiletalski zaščiti.

Alarmne postaje pri protiletalski zaščiti

(iz V. dela pravilnika o zaščiti pred letalskimi napadi)

(¹) Alarmne postaje imajo nalogo, da na najprimernejši in najhitrejši način obveste prebivalstvo (ali osebje uradov, ustanov ali podjetij, ki so zunaj kraja) o nevarnosti letalskega napada.

Zato je treba ustanoviti te postaje v vseh naseljenih krajih in pri posameznih ustanovah, uradih in podjetjih, ki so zunaj naseljenih krajev, in sicer na podlagi odobritve komandanta protiavionske obrambe, kakor je to že omenjeno v oddelku o krajevnih opazovalnih postajah.

(²) V krajih, kjer so komande krajevne protiletalske obrambe, opravljajo to službo njeni organi, ki so tudi pristojni dajati alarmni znak in znak, da je nevarnost prenehala. Sodelovanje organov krajevnih odborov za

zaščito pred letalskimi napadi se v tem primeru organizira, kakor je to že določeno v oddelku pod 1.

Kjer ni komande krajevne protiletalske obrambe, organizirajo vso opazovalno, obveščevalno in alarmno službo krajevni odbori za zaščito pred letalskimi napadi.

(³) Postaje za alarmiranje se nameščajo na takih krajih, odkoder imajo zanesljivo zvezo z najbližjimi obveščevalnimi centri, če jih je kaj v kraju; če pa v kraju takih centrov ni, je treba te postaje zvezati s krajevnim poštno-telegrafskim uradom, po katerem bodo dobivale vesti o prihodu sovražnih letal.

V večjih naseljenih krajih je treba namestiti tudi potrebno število alarmnih postaj. Te morajo biti zanesljivo zvezane z alarmno postajo, od katere dobivajo znake za alarm in znake, da je nevarnost prenehala.

(⁴) Za alarmne postaje zadostujejo 2 do 3 osebe, in sicer ena kot starešina, ena do dve pa za službo. Te osebe pomagajo pri vzdrževanju zvez in se uporabljajo tudi za izmeno. Pri alarmnih podpostajah zadostuje tudi po ena oseba.

Posebno skrbno je treba izbirati starešine.

Starešina postaje oddaja znake za alarm.

Za opravljanje te dolžnosti so najprimernejši stalni uslužbenci občine, mesta ali ustanove in podjetja, ki so bili aktivni podčastniki, učitelji, policijski uradniki, železničarji, gasilci, orožniki ipd. in se odlikujejo po natančnosti in odločnosti.

(⁵) Alarmne postaje in podpostaje za naznanjevanje pričetka nevarnosti in prenehanja nevarnosti uporabljajo priprave za dajanje alarmnega znaka, ki se more dajati s sirenami, zvonovi, piščalkami, trobentami ipd.

Da se ugotovi potrebno število alarmnih aparatov, je treba upoštevati celotno površino kraja in jo prekriti s krogi zvočne daljave tako, da se med seboj prekrivajo za polovico premera. Število teh krogov dá število potrebnih aparatov pri ravninskem ozemlju.

Tisti deli mesta, ki so oddeljeni po gričkih, morajo imeti svoje lastne signalne aparate.

Kjer se namesti več alarmnih aparatov, mora eden izmed njih rabiti za centralni aparat. Ta aparat oddaja znake, katere nato povzamejo vsi ostali aparati. Centralni aparat se postavi pri komandi krajevne protiletalske obrambe, tam pa, kjer ni ne obveščevalnega centra ne K. P. O., pa pri krajevnem odboru za zaščito pred letalskimi napadi.

Ostali aparati naj se nameščajo v bližini policijskih ali orožniških vojašnic. Vsi aparati naj se montirajo na jambore, ki so višji od okoliških poslopij.¹

Sirene na stisnjeni zrak so najboljša sredstva za alarmiranje.²

Tovarniške piščalke so tudi prav dobra alarmna sredstva, ki se daleč slišijo. Alarmni znaki preteče nevarnosti in minule nevarnosti se morajo jasno razlikovati od ostalih znakov, ki jih tovarne redoma oddajajo.³

Zvonove je treba uporabljati kot alarmno sredstvo v manjših krajih, v večjih pa le kot pomožna sredstva.

¹ Sirene je mogoče ustrezno namestiti tudi na kioske, kandelabre itd., posebno pri pomožnih in uličnih alarmnih aparatih. Upabljajo pa se tudi prenosne in ročne sirene.

² Gornje velja le v določenih primerih.

³ Tovarniške in industrijske sirene morajo v ta namen dajati uradno določene znake; glej pripombo pod ².

Trobente se uporabljajo podobno kakor zvonovi v okolišu, ki ustreza njihovi jakosti.

Strelji in eksplozije so uporabni edino pred prihodom sovražnih letal. Semafore (sredstva za dajanje znakov s svetlobo, barvami in oblikami) je treba postavljati na vzvišene kraje, da so tako vidna z več strani.

Uporabljati se morejo zlasti ponoči in v notranjosti prostorov, kjer se zvočni signali ne slišijo ali pa se le slabo slišijo (v tovarnah, delavnicah ipd.).

Tudi rakete se morejo uporabljati za oddajanje znakov. Rakete se lahko razločujejo in so daleč vidne podnevi in ponoči; morajo jih pa spuščati z opazovalnih postaj le izučeni organi za naznanjevanje nevarnosti.

Prav tako je mogoče uporabljati zažiganje ognja, bengalskega in navadnega.⁴

Zvok za dajanje znaka nevarnosti (alarma) naj traja do 5 minut, zvok znaka, da je nevarnost prenehala, pa do 2 minuti.

Alarmni znak se mora jasno razlikovati od znaka, da je nevarnost prenehala. S temi znaki je treba seznaniti vse prebivalstvo kraja.⁵

(⁶) Brž ko prispe od obveščevalnega centra ali od opazovalne postaje poročilo o prihodu sovražnih letal, da alarmna postaja znak alarma. Po zaznanju tega znaka je treba

v hiši:

- a) obvestiti tudi tiste, ki znaka niso slišali;
- b) zapreti oknice, roloje in vrata. Če ni ne rolojev ne oknic, je treba okna odpreti;
- c) ugasiti ogenj, svetila pa zatemniti;
- d) zapreti plinske pipe pri aparatu, pri plinomeru in končno tudi glavno hišno pipo;
- e) izključiti električne aparate;
- f) napotiti vse stanovalce v zaklonišče, ki mora biti vedno pripravljeno; s seboj je treba vzeti tudi protiplinske maske;
- g) postaviti hišne gasilce na določena mesta v pritličju ali v zaklonišču;
- h) zapreti vrata;

na ulici:

- a) takoj zapustiti ulico in oditi v najbližje zaklonišče ali drug varen kraj (klet ali podobno);
- b) kjer to ni mogoče, se zakloniti v hodnike ob močnih zidovih ipd.;
- c) vsa vozila ustaviti ob desni strani ceste, konje izpreči in jih privezati ob drevesa ali stebre, svetila pa ugasiti;
- d) tramvaje in avtobuse ustaviti na prikladnem kraju, njihovo osebje pa poslati v najbližje zaklonišče;
- e) če se začuti duh po bojnih strupih, nataktni masko na obraz ali mokro krpo na usta in nos, pri tem pa dihati mirno in počasi in nikakor ne teči;

⁴ Dajanje znaka preteče nevarnosti ob nočnem napadu s svetlobnimi sredstvi, kot svetlobnimi semafori, raketami ter naravnimi in bengalskimi ognji je menda nepriemeno, ker more služiti sovražnemu letalstvu kot orientacija.

⁵ Dajanje znakov za pričetek oz. prenehanje nevarnosti je urejeno z razpisom kraljevske uprave Mob. št. 646/3 z dne 31. maja 1940.

v zaklonišču:

- a) mirno sedeti ali ležati;
- b) ne kaditi;
- c) plinske svetilke in sveče ugasiti, električna razsvetljava pa lahko ostane;
- d) določiti osebo, ki bo dnevno skrbela za čistočo in (pravilen) pritisk zraka ter pravilno delovanje prezračevalne naprave (ventilatorske naprave);

na prostem:

a) zakloniti se v zavetja, jame ali poglobitve; če preti napad z bojnimi strupi, namestiti masko na obraz in se oddaljiti v smeri proti vetru ali v stran od vetra, nikakor pa ne v smeri, v katero piha veter;

b) če ni maske, namestiti moker robec čez nos in usta ter mirno in počasno dihati.

(7) Kakor hitro preneha nevarnost, dajo alarmne postaje in njihove podpostaje za to določeni znak. Po objavi tega znaka je treba

v hiši:

a) oditi iz zaklonišča, ko to dovoli nadzornik zaklonišča. Ta mora pred tem še ugotoviti, ali je v hiši vse v redu, in dovoli šele nato odhod stanovalcev v stanovanja;

b) če ugotovijo stanovalci kakšno okvaro ali zakužbo po bojnih strupih, morajo o tem takoj obvestiti hišnega nadzornika, ki prevzame nadaljnje obveščanje in zahteva strokovno pomoč za opravo popravil ali za čiščenje od bojnih strupov. Potem je treba stanovanje dobro prezračiti;

c) se ne dotikati bomb, ki niso eksplozivne, ta kraj pa ograditi in o tem obvestiti policijsko oblastvo;

d) pipo za plin odpreti in električne aparate zopet vključiti;

e) luči prižgati šele potem, ko so vse (svetlobne) odprtine dobro zastrte;

f) porabljeno vodo nadomestiti;

g) živila pregledati, ali so še uporabljiva; kar je zastrupljeno, ne uporabljati. Zaklonišče urediti za prihodnjo uporabo, ga prezračiti in porabljeni material nadomestiti;

na prostem:

a) nadaljevati svoje redno opravilo;

b) se ne dotikati bomb, ki niso eksplozivne, in ne vstopati v prostore, ki so okuženi.

(8) Za evidenco in kontrolo dela vodi vsaka postaja in podpostaja dnevnik za alarm. V ta dnevnik je treba vpisovati, katerega dne in ob katerem času je bil oddan znak za alarm in znak, da je nevarnost prenehala.

* Ugasiti je treba seveda tudi petrolejke!

»GASILEC« izhaja vsakega 1. v mesecu in stane za člane letno 25 din, za čete in župe 30 din, za občine in druga oblastva ter zasebnike pa 40 din. Naročnina za inozemstvo 60 din. Posamezna številka stane 3.50 din. — List izdaja Gasilska zajednica za dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Urednik Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Tisk Tiskarne sv. Cirila v Mariboru, predstavnik Albin Hrovatin.

**SPLOŠNA
STAVBENA
DRUŽBA**

MARIBOR — TEZNO

TELEFON INTERURBAN 20-57
BRZOJAVI: SPLOSTAD

Delavnica za železne konstrukcije, mostove,
rezervoarje in mehanične dele - Oddelek za
električno in avtogensko varjenje - Tvorница
vijakov, zakovic in drobne železne robe

THOMA & CO.

MEHANIČNE TKALNICE SVILENIH IZDELKOV,
BARVARNA, APRETURA IN TISKARNA

MARIBOR IN POBREŽJE

TELEFON ŠT. 21-77 — BRZOJAVI: THOMA, MARIBOR

Izdeluje vse vrste blaga, kakor: Crepe de chine, Crepe Satin, Crepe Mongol, Crepe marocaine. Crepe imprimé, modno svilo v različnih izdelavah, svileno podlogo za plašče. Svilene brokate, nadalje vse vrste jacquardnega blaga, brokate za odeje, satin za odeje. Svilene rute, Echarpes, Shawls.

HRANILNICA

M E S T N A

LJUBLJANSKA

je največji slovenski pupi-
larnovarni denarni zavod
Dovoljuje posojila na
menice in vknjižbe. Za vse
vloge in obveze hranilnice
jamči

Mestna občina ljubljanska

AVGUST ERLICH
MARIBOR

TEKSTILNE TOVARNE

PREDILNICA VIGOGNE IN VOLNENO-ČEŠLJANE
PREJE · TKALNICA · TVORNICA VATE IN BANDAŽE

TELEGRAM: TEKSTILEHR, MARIBOR - TELEFON INTERURBAN 22-09